

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KIZ MESLEKİ VE TEKNİK LİSE ÖĞRENCİLERİNİN
SALDIRGANLIK DAVRANIŞLARININ YORDAYICILARI-
SARIYER İLÇESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esmâ BOLAT

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

MART, 2024

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KIZ MESLEKİ VE TEKNİK LİSE ÖĞRENCİLERİNİN
SALDIRGANLIK DAVRANIŞLARININ YORDAYICILARI-
SARIYER İLÇESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esmâ BOLAT
(Y2212.037005)

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

Tez Danışmanı: Prof.Dr. Ragıp ÖZYÜREK

MART, 2024

ONAY FORMU

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Kız mesleki ve teknik lise öğrencilerinin saldırganlık davranışlarının yordayıcıları- Sarıyer ilçesi örneği” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimin etiğine ve geleneklere uygun olmayan yöntemlere başvurmadan yazdığımı ve faydalandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bu eserlere atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şerefimle beyan ederim. (28/03/2024)

Esmâ BOLAT

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tez çalışmamın her safhasında bilgi birikimi, düşünceleri ve yol göstericiliğiyle her zaman bana desteğini hissettiren sayın hocam Prof.Dr. Ragıp ÖZYÜREK'e destekleri ve yönlendirmeleri için teşekkür ediyorum.

Yüksek lisans eğitim sürecinde destek ve güvenlerini daima yanımda hissettiğim eşim Ömer, oğlum Emir Efe ve kızım Melike'ye yürekten minnet duyuyorum.

MART, 2024

Esma BOLAT

KIZ MESLEKİ VE TEKNİK LİSE ÖĞRENCİLERİNİN SALDIRGANLIK DAVRANIŞLARININ YORDAYICILARI- SARIYER İLÇESİ ÖRNEĞİ

ÖZET

Bir insana sözlü sataşmaktan canına kastetmeye kadar olan kötü niyetli eylemlerin tümü genel olarak saldırganlık olarak ifade edilir. Yapılan araştırmalar okullardaki saldırganlık davranışlarının son yıllarda artış gösterdiğini ortaya koymuştur.

Bu araştırmanın amacı, kız mesleki ve teknik anadolu liselerindeki kız öğrencilerin baba eğitim seviyesi, sınıf düzeyi, sosyal medya bağımlılığı, aile içi şiddet düzeyi ve dönem sonu notlarının saldırganlığı yordayıp yordamadığını belirlemektir. Elde edilecek sonuçların meydana gelebilecek problemlere yönelik daha hızlı önlem almayı, halen meydana gelen vakaların sayısını azaltmayı içeren önleyici psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri ve psikoeğitim çalışmaları için kaynak oluşturabileceği düşünülmektedir.

Çalışma, İstanbul ili Sarıyer ilçesindeki kız mesleki ve teknik anadolu liselerinde öğrenim gören 401 öğrenciden alınan veriler ile tamamlanmıştır. Çalışmada, ölçme aracı olarak KAR-YA Saldırganlık Ölçeği, Ortaöğretim Öğrencilerine Yönelik Aile İçi Şiddet Ölçeği, Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu'ndan yararlanılmıştır. Pearson ve Spearman korelasyon analizleri, adımli (stepwise) çoklu doğrusal regresyon analizleri kullanılmıştır.

Sonuçta, babanın eğitim düzeyinin ve sınıf düzeyinin saldırganlığı yordamadığı, aile içi şiddet düzeyi, sosyal medya bağımlılık düzeyi ve dönem sonu notunun saldırganlığı yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Adımlı çoklu doğrusal regresyon analizi ile saldırganlığın en güçlü yordayıcısının aile içi şiddet düzeyi olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Saldırganlık davranışı, aile içi şiddet, sosyal medya bağımlılığı.

PREDICTORS OF AGGRESSION BEHAVIORS OF FEMALE VOCATIONAL AND TECHNICAL HIGH SCHOOL STUDENTS-THE CASE OF SARIYER DISTRICT

ABSTRACT

All malicious actions, from verbally teasing a person to attempting to take his life, are generally expressed as aggression. Aggressive behavior is seen in schools as well as in every segment of society. Research has shown that aggressive behavior in schools has increased in recent years.

The purpose of this research is to determine whether father's education level, grade level, social media addiction, domestic violence level and end-of-term grades predict aggression of female students in vocational and technical Anatolian high schools. It is thought that the results obtained may serve as a resource for preventive guidance and psychological counseling services and psychoeducational studies, which include taking faster precautions against possible problems and reducing the number of cases that still occur.

The study was completed with data received from 401 students studying in girls' vocational and technical Anatolian high schools in Sariyer district of Istanbul. In the study, KAR-YA Aggression Scale, Domestic Violence Scale for Secondary School Students, Social Media Addiction Scale and Personal Information Form were used as measurement tools. Pearson and Spearman correlation analyses and stepwise multiple linear regression analyses were used.

As a result, it was concluded that the father's education level and grade level did not predict aggression, but the level of domestic violence, social media addiction level and end-of-term grades predicted aggression. By stepwise multiple linear regression analysis, it was determined that the best predictor of aggression was the level of domestic violence.

Keywords: Aggressive behavior, domestic violence, social media addiction.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ONUR SÖZÜ	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
I. GİRİŞ	1
A. Problem Durumu	5
B. Araştırmanın Amacı ve Problemleri.....	5
1. Alt Problemler.....	5
C. Araştırmanın Önemi	6
D. Sınırlılıklar.....	6
E. Sayıtlar.....	6
II. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	7
A. Saldırganlık.....	7
1. Saldırganlığın tanımı.....	7
2. Saldırganlık ile İlgili Kuramsal Açıklamalar.....	8
a. Psikoanalitik Yaklaşım ve Saldırganlık.....	8
b. Bilişsel-Davranışsal Yaklaşım ve Saldırganlık	8

c. Akılcı-Duygusal Yaklaşım ve Saldırganlık.....	10
d. Bütüncül Yaklaşım ve Saldırganlık.....	10
3. Saldırganlık Türleri.....	11
a. Fiziksel ve Sözel Saldırganlık	11
b. Doğrudan ve Dolaylı Saldırganlık.....	12
c. Araçsal ve Amaçsal Saldırganlık.....	13
d. Düşmanca veya Tepkisel Saldırganlık	13
e. İlişkisel Saldırganlık.....	14
4. Okullarda Saldırganlık ve Öfke	15
a. Gençlerdeki Saldırganlık Davranışları	15
b. Gençlerdeki Saldırganlık Sebepleri.....	17
c. Gençlerin Saldırganlık Davranışları Önleme Tedbirleri	20
B. Aile İçi Şiddet.....	24
1. Aile İçi Şiddetin Tanımı.....	24
2. Farklı Yaklaşımların Aile İçi Şiddeti Açıklama Şekilleri.....	24
3. Aile İçi Şiddetin Türleri	26
4. Ebeveyn tutumu.	28
a. Demokratik tutum.....	28
b. Otoriter tutum.	29
c. Aşırı izin verici tutum.....	30
d. İhmalkâr (ilgisiz) tutum	30
e. Aşırı koruyucu tutum.....	30
5. Aile İçi Şiddet ile Saldırganlık İlişkisi.....	31
C. Sosyal Medya Bağımlılığı	32
1. Sosyal Medya Bağımlılık Kavramı.....	32
2. Ergenlerde Problemlerle İnternet Kullanımı.....	33

3. Sosyal Medya Bağımlılığı İle Saldırganlık İlişkisi.....	36
III. YÖNTEM.....	38
A. Araştırma Modeli.....	38
B. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme.....	38
C. Veri Toplama Araçları.....	39
1. Kişisel Bilgi Formu (Ek-2)	39
2. KAR-YA Saldırganlık Ölçeği (Ek-3)	39
3. Ortaöğretim Öğrencilerine Yönelik Aile İçi Şiddet Ölçeği (Ek-4).....	40
4. Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (Ek-5)	41
D. Verilerin Toplanması:.....	42
E. Verilerin Analizi:	42
IV. BULGULAR.....	43
V. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER.....	53
A. Tartışma ve Sonuç	53
1. Babanın Eğitim Seviyesinin Saldırganlık Davranışını Yordama Gücü ile İlgili Tartışma.....	53
2. Sınıf Düzeyinin Saldırganlık Davranışını Yordama Gücü ile İlgili Tartışma.....	54
3. Aile İçi Sözel Şiddetin Saldırganlık Davranışını Yordama Gücü ile İlgili Tartışma.....	55
4. Sosyal Medya Bağımlılığının Saldırganlık Davranışını Yordama Gücü ile İlgili Tartışma.....	55
5. Dönem Sonu Notunun Saldırganlık Davranışını Yordama Gücü ile İlgili Tartışma.....	56
B. Öneriler	56
1. İleride Yapılacak Araştırmalara İlişkin Öneriler	56
2. Alanda Çalışan Uzmanlara İlişkin Öneriler.....	57
VI. KAYNAKÇA	59

EKLER.....	76
ÖZGEÇMİŞ.....	82

KISALTMALAR LİSTESİ

- DSÖ** : Dünya Sağlık Örgütü
- İAÜ** : İstanbul Aydın Üniversitesi
- MEB** : Milli Eğitim Bakanlığı
- OECD** : Organisation for Economic Co-operation and Development
(Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
- TDK** : Türk Dil Kurumu
- UNFPA** : United Nations Populated Fund (Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu)
- UNICEF** : United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu)

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri	39
Çizelge 2. Araştırma Değişkenlerinin Betimleyici İstatistikleri.....	43
Çizelge 3. Araştırma Değişkenlerinin Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları	44
Çizelge 4. Araştırma Değişkenlerinin Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları.....	44
Çizelge 5. Saldırganlık ve Alt Ölçekleri ile Baba Eğitim Düzeyinin Betimleyici İstatistikleri.....	45
Çizelge 6. Saldırganlık ve Alt Ölçekleri ile Sınıf Düzeyinin Betimleyici İstatistikleri.....	45
Çizelge 7. Bağımsız Değişkenlerin Öğrencilerin Saldırganlık Düzeyini Yordamasına İlişkin Adımlı Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	52

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.	Okullarda saldırganlık ve şiddeti artıran risk faktörleri.....	18
Şekil 2.	Standardize edilmeyen yordanmış değerler ile “Studentized residuals” ile arasındaki dağılım.....	48
Şekil 3.	Saldırganlık ve Aile İçi Sözel Şiddetin Kısmi Regresyon Dağılımı	49
Şekil 4.	Saldırganlık ve Sosyal Medya Bağımlılığın Kısmi Regresyon Dağılımı..	49
Şekil 5.	Saldırganlık Ölçeği Histogramı	50
Şekil 6.	Q-Q Plot Dağılımı	51
Şekil 7.	P-P Plot Dağılımı.....	51

I. GİRİŞ

Bir insana sözlü sataşmaktan canına kastetmeye kadar olan kötü niyetli eylemlerin tümüne genel olarak saldırganlık olarak ifade edilmektedir. İnsanlar arası iletişime zarar veren saldırganlık farklı kavramlarla tarif edilmiştir. Salırganlık; kişinin kendi fikir ve eylemlerini karşı tarafa zorla kabul ettirme gayretidir (URL-1). Anderson ve Bushman (2002) saldırganlığı incitmek, maddi zarara yol açmak veya yok etmek amacıyla belirli bir zarara yol açan bir davranış olarak tanımlamıştır.

Ülkemizde son yıllarda okullarda çeşitli sebeplerden dolayı istenmeyen saldırganlık ve şiddet içeren davranışlarla karşılaşmaktadır. Yazılı ve görsel basında öğrenciler arasında yaralanmadan ölüme kadar varabilen olaylara çoğunlukla rastlanmaktadır (Yavuzer ve Üre, 2010). Pek çok faktör ergenlerin davranışları üzerinde olumsuz etki yaratabilir. Nedelusa ve Rodica (2014) tarafından saldırganlığın nedenleri iki ayrı kategoride tanımlanmıştır.

- Psiko-bireysel faktörler (örneğin zihinsel karışıklıklar, olumsuz duygular, mizaç eğilimleri, zeka düzeyi ve duygusal kontrol)
- İçinde bulunulan sosyo-ekonomik ve eğitim geçmişinden kaynaklanan dış faktörler (aile içinde saldırganlık, anne-babanın katı disiplini, saldırganlığa maruz kalma, akranlarının etkileşimi, kitle iletişim araçları, video oyunları gibi)

İnsanların barınma, beslenme gibi ihtiyaçlarını karşılayan, güven ortamı sağlayan, ruhsal ve fiziksel sağlıklarını koruyan ve daha da gelişmesini sağlayan aile kurumu, çoğu kez, her türlü şiddetin kaynağı, çıkış noktası olabilmektedir. Aile içinde yaşanan şiddet olaylarına, özel hayatın gizliliğinden dolayı, müdahale edilememektedir ve şiddet ortamında yetişen çocuklar toplum hayatında ve okullarda saldırganca davranışlar sergileyebilmektedir (Ünal, 2005)

Sosyal medyada ve haberlerde aile içi şiddet vakaları ile ilgili pekçok haber yayımlanmaktadır. Şiddet çoğunlukla eşler arasında görülse de çocuklar, eşin

ebeveynleri, erkek ve kız kardeşler gibi diğer aile üyeleri arasında da görülmektedir. Ailede fiziksel, psikolojik, ekonomik, duygusal ve cinsel şiddet olayları olabilmektedir. Aile içi şiddet mağduru çoğunlukla kadınlar olsa da çocuklar da şiddete maruz kalmaktadır. Erkekler kadın ve çocuklara göre daha az sayıda aile içi şiddete maruz kalmaktadır. Bunun sebebi kadınların ve çocukların erkeklere kıyasla duygusal ve fiziksel olarak daha güçsüz olmalarının yanı sıra ataerkillik ve geleneksel evlilik ve yetiştirme biçimidir (Sekulovska ve Trajkovski, 2023). Daha az otoriter ebeveynlik, daha fazla sosyallik içeren davranışlar ve daha az saldırganlık ile örtüşmektedir. Daha iyi eğitim genellikle toplumsal olarak kabul edilebilir davranışları artırır ve kabul edilemez saldırgan davranışları azaltır (Warburton ve Anderson, 2015).

Bireyler özellikle ergenler interneti kültürel bilgiye ulaşmaktan ziyade sosyal medya maksatlı kullanmaktadır. Hayatımızın artık bir dijital iletişim parçası olan Tiktok, Instagram, Facebook, Twitter, Youtube gibi sosyal medya paylaşım siteleri dünyada büyük bir etkinlik haline gelmiştir. Dünya nüfusunun yaklaşık %50'si bu tür sosyal medya uygulamalarını kullanmaktadır (Beveridge, 2022).

İnsanlar taşınabilir cihazlar vasıtasıyla sanal olarak diğer insanlarla iletişim kurmaktadır (Décieux, vd. 2019). Sosyal medya kullanımı, kullanım sıklıklarının ve ayrılan sürelerin fazla olmasından dolayı insanların yaşantısına zarar veren “bağımlılık” olarak karşımıza çıkmaktadır (Çiftçi, 2018). 2017 yılında UNICEF tarafından Çocukların Durumu (2017) raporu yayımlanmıştır (URL-2). Bu rapora göre:

- Yaklaşık hesaplamalara göre tüm dünyadaki internet kullanıcılarının üçte biri 18 yaşından küçük çocuklar ve ergenlerden oluşmaktadır.
- Gençler (15–24 yaş grubu) internete en fazla düşkün olan kitledir. Dünyada toplam nüfusun %48'i, gençlerin %71'i internete bağlanmaktadır.
- Çocukların erken yaşlardan itibaren internetle tanıştıkları yapılan araştırmalar göstermektedir. Kimi ülkelerde çocuklar, interneti ergenler kadar kullanabilmektedir.

- Akıllı telefonların yaygınlaşmasıyla “evden çıkmama kültürü” kuvvetlenmiştir. İnternet imkânı olan pek çok çocuk, telefonuyla veya bilgisayarıyla yalnız kalmak istemekte, mahrem alanına daha fazla çekilmekte ve aileleri tarafından daha az kontrol edilmektedir.

Babalar da en az anneler kadar çocuğun hayatında önemli bir yere sahiptir. Geçmişte yapılan çalışmalarda çocukların gelişiminde babaların katkısına önem verilmemiş, uzun yıllar ebeveynlik kavramı annelik temelinde ele alınmış, daha çok anneler üzerine araştırmalar yapılmıştır (Uludağlı, 2017). Halbuki çocukların gelişimi üzerinde annelerin ve babaların ayrı ayrı katkılarının olduğu bilinmektedir. Özellikle ergenlik döneminde baba ve çocuk arasında doğrudan ve paylaşılan etkileşimin daha etkili olabildiği görülmektedir. Türkiye’de babalarla ilgili yapılan çalışmalar hala yeterli düzeyde değildir (Karabulut, 2017).

Babanın varlığı, çocuğun anne ile fazla “yapışık” olmasının önüne geçerek çocuğun bireyselleşmesinde önemli derece etki etmektedir (Yüksel, 2013). Her baba çocuğu tarafından olumlu anlamda güçlü biri olarak görülmektedir. Çocuklar bu şekilde özdeşim yapma gereksinimi duymaktadırlar. Şiddet uygulayan baba, çocuğun dünyasında korku ve öfke kaynağına dönüşür, güvenilmez ve tutarsız biri haline gelir (Vahip,2002).

Eğitim düzeyi ile ebeveyn tutumları arasında da ilişki vardır. Eğitim düzeyi arttıkça daha demokratik tutumlar benimsenmektedir (Şanlı ve Öztürk, 2015). Avcı (2010) ve Aygen (2009) gibi araştırmacılar tarafından babanın eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerde saldırganlık davranışlarının anlamlı bir düşüş gösterdiği tespit edilmiştir. Babanın eğitim düzeyi ile saldırganlık düzeyi arasında anlamlı ilişkinin bulunması, babanın eğitim seviyesi yükseldikçe çocuklarıyla ilgilenmenin ve problem çözme becerilerinin de yükseldiğini göstermektedir (Yönet, vd.,2016)

Sınıf düzeyi üzerine yapılan araştırmalarda gençlerin okullarda saldırganlık davranışlarının sınıf düzeylerine göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Sakarya’da lisede öğrenim gören birinci sınıftaki 249, ikinci sınıftaki 187, üçüncü sınıftaki 268, toplamda 704 öğrenci üzerinde yapılan araştırmada, sınıf düzeyi arttıkça saldırganlık davranışlarında artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Başaran, 2008).

“Akademik başarı” okullarda saldırganlık olaylarının azalmasında veya engellenmesinde karşı koruyucu faktörlerden biridir. Okullarda verilen derslerdeki kazanımların sınavlar yoluyla ölçülmesiyle öğrencilerin akademik başarıları belirlenmektedir. Akademik başarı öğrencinin eğitim ve öğretim alanında hedeflerine ulaşmasıdır. Sınıf geçme notları ve diploma notları akademik başarı temsilcisidir. Akademik başarı öğrencilerin istedikleri kariyere ulaşmalarında önemli bir belirleyici olduğu için, aileleri ve çevresi akademik başarıyı önemsemektedir. Akademik başarı düzeyi yüksek olan öğrencilerin saldırganlık davranışı sergileme ihtimalleri akademik başarı düzeyi düşük olan öğrencilere göre daha azdır. Saldırganlık ile akademik başarı düzeyi arasındaki ilişki nedensel değildir ve bu değişkenler etkileşim halindedir ve aralarında negatif bir ilişki vardır (Sarier, 2016).

Akademik başarı öğrencilerin okulda buldukları süreçte akademik konularla meşgul olmalarını sağlamakta ve saldırganlık, zorbalık gibi olumsuz davranışlar yapma olasılığını düşürmektedir. Aynı zamanda, akademik başarısı yüksek olan öğrenci öğretmenlerinin dikkatini çekmekte ve öğrenciyle daha yakın iletişim kurmasına neden olmaktadır. Bu faktörlerle paralel olarak akademik başarı sayesinde öğrencinin okula bağlılığı artmaktadır (Lösel ve Bender, 2012). Kendini okuluna bağlı hisseden ve okulunu güvenli olarak algılayan öğrencilerin saldırgan davranışlar sergileme olasılıkları daha düşüktür. Bunun tersine, okullarının dağılık olduğunu hisseden, okul bağlılığının düşük olduğunu bildiren ve okullarını yüksek riskli olarak algılayan öğrencilerin saldırgan davranışlar sergileme olasılıkları daha yüksektir (Merrin, vd. 2023)

Bu araştırmada okullarda öğrencilerin saldırganlık düzeyini hangi değişkenlerin yordadığı ve bir regresyon modelinin nasıl oluşturulacağı konusu problem olarak düşünülmüştür. Oluşturulacak modelde hangi değişkenlerin yer alabileceği ve regresyon eşitliğinde anlamlı bir yordayıcı olabileceği alanyazın taramasına göre belirlenmiştir. Modelde demografik ve kesikli değişkenler olarak; cinsiyet, kardeş sayısı, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, lise türü ve ailenin sosyo ekonomik düzeyi değişkenlerinin birer yordayıcı olabileceği düşünülmüştür. Kişisel ve sürekli değişken olarak ise aile içi şiddet, sosyal medya bağımlılığı ile akademik başarının bu regresyon modelinde yer alabileceği düşünülmüştür.

Türkiye’de liselerde yapılan saldırgan davranışlarla ilgili ilk çalışma 1998 yılında yayımlanmıştır. Bu tarihten başlayarak, altı doktora tezi, iki tıpta uzmanlık ve 30 yüksek lisans tezi olmak üzere 38 tez çalışmasının olduğu belirlenmiştir (URL-3) Bu tezler ve diğer kaynaklara dayalı olan alanyazın taraması sonucunda, demografik değişkenlerden cinsiyet (Baygöl, 1997; Hatunoğlu, 1994;; Scharf, 2000), kardeş sayısı (Gürsoy, 2002; Karataş, 2005; Yılmaz, 2008), anne eğitim düzeyi (Ayan, 2007; Erden, 2007; Gökbüzoğlu, 2008; Gürsoy, 2002; Kutay, 2007; Yılmaz, 2008), lise türü (Bilgiç, 2020; Erkiner, 2012) ve ailenin sosyo ekonomik düzeyi (Eroğlu, 2009; Köksal,1991; Tuzgöl, 2000) ile okulda gösterilen saldırganlık arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmadığı anlaşılmış ve bu demografik değişkenler modele alınamamıştır.

A. Problem Durumu

Okullarımızda saldırganca davranışların olduğu gözlenmektedir. Konuyla ilgili alanyazın taraması doğrultusunda, demografik değişkenler olarak sınıf düzeyi (Başaran, 2008; Karataş, 2008) ve baba eğitim düzeyinin (Ağlamaz,2006; Avcı, 2010; Kaya, vd. 2019) saldırganlıkla istatistiksel olarak anlamlı ilişki gösterdiği, ancak saldırganlığı ne ölçüde yordadığının incelenmediği belirlenmiştir. Benzer şekilde aile içi şiddet düzeyi, sosyal medya bağımlılığı ve akademik başarının saldırganlığı ne ölçüde yordadığı ele alınmamıştır. Ayrıca bu yordayıcıların kız meslek lisesi örneğinde nasıl bir katkı sağladığı konusunun önemli bir problem olduğu düşünülmektedir.

B. Araştırmanın Amacı ve Problemleri

Bu araştırmanın amacı, kız mesleki ve teknik lise öğrencilerinin saldırganlık davranışlarını; baba eğitim düzeyinin, sınıf düzeyinin, aile içi şiddet düzeyinin, sosyal medya bağımlılığının ve dönem sonu notunun ne ölçüde yordayıcı katkısı olduğunu belirlemektir.

1. Alt Problemler

- Baba eğitim düzeyinin saldırganlık davranışını yordama gücü nedir?
- Sınıf düzeyinin saldırganlık davranışını yordama gücü nedir?

- Aile içi şiddetin saldırganlık davranışını yordama gücü nedir?
- Sosyal medya bağımlılığının saldırganlık davranışını yordama gücü nedir?
- Dönem sonu notunun saldırganlık davranışını yordama gücü nedir?

C. Araştırmanın Önemi

Türkiye’de okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise öğrencilerinin okullardaki saldırganlık davranışı ile Karataş ve Yavuzer (2016), İkiz (2015), Gürsoy (2010), Gültekin (2008) ve Işık (2007) gibi pek çok araştırmacı tarafından çalışma yapılmış, bu davranışlara sebep olacak benzer faktörler incelenmiştir. Bu çalışmada okullarımızda yaşanan saldırganlık davranışlarının yordayıcıları tespit edilerek meydana gelebilecek problemlere yönelik daha hızlı önlem almayı, halen meydana gelen vakaların sayısını azaltmayı içeren önleyici psikolojik danışma hizmetleri ve psikoeğitim çalışmaları için kaynak oluşturulabileceği düşünülmektedir.

D. Sınırlılıklar

Araştırma Sarıyer ilçesinde 2023-2024 Eğitim-Öğretim yılı ilk döneminde eğitim alan kız mesleki ve teknik lise öğrencileri ile sınırlıdır. Araştırmadan elde edilecek bulgular, araştırmada kullanılacak veri toplama aracı ile ulaşılan sonuçlarla sınırlıdır.

E. Sayıtlar

Katılımcıların ölçme araçlarına içten ve dürüst bir şekilde yanıt verdikleri var sayılmaktadır.

II. KURAMSAL ÇERÇEVE

A. Saldırganlık

1. Saldırganlığın tanımı

Saldırganlık; başka bir canlıya zarar verme amacıyla yapılan eylemdir (Deaux, vd. 1993). İnsanın başka bir insana ya da farklı canlıya, bir eşyaya, kasıtlı veya kasıtlı olmayarak zarar veren her çeşit eylem saldırganlık boyutunda incelenir (Boxer ve Tisak, 2005). Saldırganlığın sosyal, sözel veya fiziksel olmak üzere çok boyutlu biçimleri vardır ve dışarıdan başkalarına yönelebileceği gibi kişinin kendisine yönelerek kendine zarar vermeye de yol açabilir (Kumari ve Kumar, 2018).

Saldırganlığın en yaygın biçimlerinden biri, fiziksel zarara neden olan veya diğer bireyleri fiziksel olarak tehdit eden bir davranış olan fiziksel saldırganlıktır. Fiziksel kavga ve hırsızlık gibi şiddet içeren suçları ve diğer yüksek riskli davranışları içeren fiziksel saldırganlıkta amaç genellikle benlik imajını korumaktır (Sharma ve Marimuthu, 2014). Okullarda toplu veya bireysel kavga, bir arkadaşını itip kakma, en az bir defa çakı, bıçak, jilet gibi kesici alet taşıma, lakap takma, alay etme, hakaret ve küfür etme, münakaşa etme, okul demirbaşlarına zarar verme, başkasını tehdit etme gibi davranışlar görülmektedir ve bu davranışlar saldırganlık olarak tanımlanır (Yavuzer, vd. 2009).

Şiddet, düşmanlık, öfke, kızgınlık, tahripçilik ve zorbalık kavramları saldırganlıkla en sık ilişkilendirilen kavramlardır (Köseoğlu,2004). Günümüzde saldırganlık kavramı çok fazla kullanılmaya başlandığından kullanım alanı çeşitlenmiştir. Saldırganlık son zamanlarda özellikle şiddet kavramıyla birlikte kullanılmaya başlanmıştır. Araştırmacılar tarafından şiddetin, saldırganlığın fiziksel tarafı ve zarar verme olasılığının fazla olduğu vurgulanmaktadır (Korkut,1995).

2. Saldırganlık ile İlgili Kuramsal Açıklamalar

a. Psikoanalitik Yaklaşım ve Saldırganlık

İçgüdüler, zihindeki biyolojik veya somatik istekleri temsil etmektedir. Ölüm içgüdüleri canlı özleri inorganik bir duruma dönüştürmeye gayret ederken, bu gayretin tersine cinsel dürtüler gitgide daha çok canlı özlerini toplayarak daha büyük bir bütün yapmaya çalışmaktadır. Bu temel dürtüler yaşam boyunca birlikte çalışmaktadır. Örneğin; cinsel eylem bir saldırganlık eylemi olabilir. Bu yaklaşımın kurucusu olan Freud'a göre, saldırganlık içgüdüğü ölüm içgüdüğünden türemektedir. Saldırganlık insanın kendine yönelen zarar verici eğilimlerinin, dış dünyadaki çevresine yönlendirilmesidir. İnsanın yaşam içgüdüğünün gücü, kendini yok etme isteğini engellediği için, insanlar diğer insanlarla savaşmak ve onlara karşı yıkıcı davranma eğilimindedir. Psikologlar gençlerde saldırganlığın sosyal statüyü yükseltmek ve daha arzu edilen eşler kazanmak için geliştirildiğini düşünmektedir. Başka bir deyişle, kişinin cinsel erişimini artırmak için sosyal statünün tahakkümü, hayatta kalma veya üreme konusunda daha büyük değişikliklere katkıda bulunmaktadır (Koh ve Wong, 2015).

Saldırganlık konusunda bireyler üzerinde araştırmalar yapmış olan Konrad Lorenz'e göre insanda bulunan saldırganlık içgüdüğü devamlı akan bir enerji pınarı tarafından beslenmektedir ve saldırganlığa dış uyaranların sebep olması beklenmez. Lorenz'e göre saldırganlık temelde dış uyarıcılara karşı bir tepki sonucu değil, insanın içinde barındırdığı, dışarı çıkmaya çabalayan bir uyarılmadır (Başaran, 2008).

Freud yanlısı gelenekten sonra gelen kuramcılar, saldırganlığın, doğuştan itibaren insanın içinde barındırdığı içgüdü veya dürtü olduğu fikrine karşı çıkmış ve bunun engellenmeye karşı savunmadan kaynaklanan bir dürtü olduğu düşüncesini ortaya koymuşlardır. Engellenme-saldırganlık hipotezi, bir hedefe ulaşmak için yola çıkan bireyin yoluna engel koymanın ve bunun sonucunda bu engeli kaldırmak için buna sebep olan bireye veya nesneye zarar verici saldırgan bir dürtü oluştuğunu varsaymaktadır (Yıldırım ve Kumcağız, 2022).

b. Bilişsel-Davranışsal Yaklaşım ve Saldırganlık

Sosyal öğrenme kuramı saldırganlığın, engellenmenin sebep olduğu bir dürtü ya da bir içgüdü olduğunu kabul etmemekte ve saldırganlığın diğer

öğrenilmiş tepkiler gibi olduğunu öne sürmektedir. Saldırganlık taklit veya gözlem yolu ile öğrenilebilir ve tekrar sayısı meydana gelme ihtimalini artırmaktadır. Engellenmiş birey çevresinden yardım talep edebilir, saldırganlık davranışı gösterebilir, geri çekilebilir, engeli saf dışı bırakmak için daha fazla çaba sarfedebilir veya alkol ve uyuşturucu olarak kendinden geçebilir. Bu kurama göre, geçmişte başarılı olduğu tespit edilen davranışa bağlı olarak, uygun olmayan, olumsuz yaşanmışlıkların sebep olduğu duygusal uyarılmışlık durumu farklı davranışlara neden olabilir. Bilişsel faktörler (geçmiş yaşanmışlık sonuçları, olumsuz ve olumlu teşvikler gibi) kişinin, eyleminin neticelerini önceden tahmin etmesini ve buna uygun şekilde davranmasını sağlar (Atkinson, vd.1995).

Sosyal öğrenme kuramında kişisel etmenler, çevre ve davranışın karşılıklı etkileşimi sonucunda öğrenme gerçekleşir. Çocuğun anne-babasından öğrendiği eylemi çocuk kendi dünyasında davranışa dönüştürebilir. Aile biriminin yapısını ana-babanın birey olarak kişilik özelliklerinin karışımından oluşur ve bu yapı anne ve babanın çocuğa davranış biçimini kısmen belirlemektedir. Son yıllarda araştırmacılar tarafından sıcak (kabul edici ya da onaylayıcı) ya da düşmanca (reddedici ya da onaylamayıcı) olabilen ana-baba davranışları ve kabul-ret boyutu üzerinde çalışmalar yapılmaktadır. Düşmanca ilişki saldırganlığı kuvvetlendirme eğiliminde iken; sıcak bir ilişki çocukların kendi kendini denetleyebilmesine ve sorumlu bir kişilik geliştirmelerine katkı sağlamaktadır (Gander ve Gardiner, 1993).

Saldırganlığın düşünceden eyleme dönüşmesinde sosyal model çok önemli bir yer tutmaktadır. Saldırgan düşünceyi sıcaklık, kalabalık, gürültü, aile içinde görülen olumsuz davranışlar alevlendirir, sosyal ödüller ve taklit eyleme geçmesine sebep olur. İnternet, film, medya ve televizyon gibi sembolik modeller çocukların tutum ve davranışlarını etkilemekte ve çocukların saldırgan davranışlar sergilemesine katkı sağlamaktadır (Başaran, 2008).

Yetişkin birisi tarafından saldırganca davranışa maruz kalan çocuklar daha fazla saldırgan tutum sergilemektedirler. Bandura (1989), yetişkinlerin şiddet (örneğin, yumruklama, tekme atma gibi) davranışlarını izleyen anaokulu öğrencilerinde daha fazla saldırganca davranış sergilediklerini, şiddet içeren televizyon programlarının da çocukların zihinsel gelişimlerine zarar verdiğini belirtmiştir.

c. Akılcı-Duygusal Yaklaşım ve Saldırganlık

Akılcı-duygusal yaklaşımda, insanlar kendini gerçekleştirmede engel teşkil eden düşünce ve davranışlarını değiştirerek mutlu olacaklarını ve kendini değiştirecek güce kavuşabileceklerine inanmaktadır. Ellis'e göre;

- İnsanda hem kötü hem de iyi düşünce ve duygular vardır. Ancak insan rasyonel düşünce ve davranışları ile başarılı olur ve mutluluğa ulaşır.
- Duygu ve düşüncenin birbirinden farklı işlevleri vardır. Duygu düşüncenin önyargılı, öznel ve rasyonel olmayan yönüdür.
- Bireyin biyolojik geçmişi, sosyal ve kültürel çevrenin öğretisi ve yaşantıları rasyonel olmayan düşünceye sebep olur. Her duygunun bir düşünsel boyutu olduğu, düşüncelerle duygular bağlantılı olduğundan dolayı, algısal ve duygusal bozukluklar insanın irrasyonel düşünmesine sebep olmaktadır (Özgüven, 2000).

İnsan akıllı olmasının yanında mantıksız düşüncelere de sahiptir. İnsan yaşantılarından çok kolay etkilenmekte ve öfke, depresyon, değersizlik, yetersizlik, suçluluk gibi faydasız ve mantık dışı duygular hissetmektedir. Böylelikle mantıksız düşünceler bireyin duygusal sıkıntılar yaşamasına sebep olur. Bu sıkıntıları birey rasyonel yönünü güçlendirerek aşabilir. Bu yaklaşımın temelinde akılcı olmayan düşüncelerin çürütülmesi yer almaktadır (Karahana ve Sardoğan, 1994).

d. Bütüncül Yaklaşım ve Saldırganlık

Yanbastı (1990) Karen Horney'in içgüdü kuramına karşı olduğunu belirtmektedir. Neo-analitik ve sosyolojik kuramların tamamı sevgi ve ölüm gibi temel içgüdüleri kabul etmemektedir. Saldırganlık yıkıcılık, nefret ve sevginin, temel içgüdüleri olmadığını ve sonradan öğrenildiğini, kazanıldığını ileri sürmektedir. Bu duyguların sosyal hayatta önemli rolü olduğunu kabul ederken kalıtsal olmadığını aksine yaşanılan çevreden öğrenildiğini savunmaktadır.

Aile içi bağlar, çocuğun gelecekteki tutum ve davranışlarını şekillendirmektedir. Sıcak aile ortamında büyüyen çocuk olumlu kişilik özelliklerine sahip olmaktadır. Çocuğu birey olarak algılamayan, çocuğun

düşüncelerine değer vermeyen olumsuz aile koşulları çocukta ruhsal sorunların oluşmasının temelini atmaktadır. Otoriter aile ortamında büyüyen çocuk gelecekte bağımlı kişilik özelliği göstermekte ve birilerinin otoritesi altında hayatını sürdürme yolunu tercih etmektedir. (Kaya, 1997).

Yıldız (2020) Horney'in, aile içi ilişkilerdeki aksaklıklar sonucu sorunlu davranışların meydana geldiğini savunduğunu ve Oedipus karmaşasının çocuk ile ana-baba cinsel-saldırgan türü bir çatışma olmadığını, bu karmaşanın sebebinin çocuğun maruz kaldığı ana-babanın aşırı koruma, reddetme ve cezalandırma gibi kusurlu tutumları olduğu ve çocukta meydana gelen anksiyete neticesinde meydana geldiğini belirtmektedir.

3. Saldırganlık Türleri

a. Fiziksel ve Sözel Saldırganlık

Fiziksel saldırganlık karşı tarafa fiziki acı veya zarar vermek maksadıyla yapılan davranışları kapsayan saldırganlık çeşididir. Fiziksel saldırganlıkta birey, çevresindekilere karşı fiziki şiddet kullanmaktadır. Örneğin; birisine eliyle, ayağıyla veya bir nesne ile vurma, nesne fırlatma, kesici aletle zarar verme, ateşli silahlarla yaralama, tekmeleme, yumruk atma ve yangın çıkarma vb. fiziksel saldırganlık türünde meydana gelen tepki biçimleridir. Bir davranışın fiziksel saldırganlık kapsamına girmesi için mutlaka fiziksel şiddet unsurunun olması gerekir (Günay, 2011).

Sözel saldırganlık ise, kişinin başka bir kişiye yönelik, psikolojik olarak zarar verme amacı taşıyan sözel ifadelerin tamamıdır. Sözel saldırganlık argo konuşma, küçük düşürücü lakap takma, küfür veya hakaret etme gibi öfke duygusunun sözlü olarak ifade edilmesidir. Bu tür saldırganlık, konuşmanın hem içeriğinde hem de biçiminde görülen olumsuz ifadeleri içermektedir. Sözel saldırganlık, bireylerin arasındaki etkileşimi olumsuz etkiler ve kişileri rencide etmektedir. Fiziki temas olmamasına rağmen karşı tarafa zarar verme etkisiyle sözel saldırganlık fiziksel saldırganlığa göre daha yıkıcıdır. Sosyal saldırganlık olarak da tanımlanan etkisi uzun vadede çok daha incitici olabilen bu saldırganlık türünde esas maksat psikolojik olarak karşı tarafı yıpratmaktır (Demir, 2018).

Sözel saldırganlık, fiziksel saldırganlığa sebep olan bir olgudur. Fiziksel ve sözel saldırganlığın nedenlerini bulmaya yönelik 488 ergen ile yapılan bir

araştırma sonucunda; küfürlü konuşma, dedikodu, yalan haber uydurma gibi sözel saldırgan davranış sergileyen ergenlerin fiziksel olarak saldırgan davranışlar oluşması ihtimalini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Eroğlu, 2009).

b. Doğrudan ve Dolaylı Saldırganlık

Doğrudan saldırganlık, bir kişinin başka bir kişiye doğrudan zarar vermesidir. Doğrudan saldırganlık, kasıtlı olarak gerçekleştirilen herhangi bir açık davranış olarak tanımlanır. Sözlü bağırma veya isim takma ve tekmeleme, vurma ve itme gibi fiziksel eylemleri içermektedir (Sijtsema, vd. 2020).

Dolaylı saldırganlıkta ise bir kişinin başka bir kişiye ilişkiler yoluyla zarar vermesidir. Bu bir kişiyi başkalarına para vererek dövdürmek, gruptan dışlamak, hakkında dedikodular çıkarmak, kıyafet olarak dış görünümünü yargılamak ve alay etmek biçimde gerçekleşmektedir (Vaillancourt, 2013).

Björkqvist, vd. (1992) tarafından dolaylı saldırganlık, saldırganın, mağdura saldırmak için başkalarını manipüle ettiği veya başka bir şekilde, saldırıya kişisel olarak dahil olmaksızın, hedef kişiye zarar vermek için sosyal yapıyı kullandığı bir tür sosyal manipülasyon olarak ifade edilmiştir. Bu saldırganlık biçimine sosyal veya ilişkisel saldırganlık da denir. Dolaylı saldırganlık, ilişkisel saldırganlık ve sosyal saldırganlık sıklıkla birbirinin yerine kullanılsa da, araştırmalar her birinin kendi yapılarını bağımsız motivasyonlarla ayırt edici şekilde ölçtüğünü göstermektedir (Crothers ve diğerleri, 2009).

Moroschan, vd. (2009) Björkqvist'in yaptığı bir araştırmada yetişkin erkek İsveçlilerin işi eleştirmek gibi daha doğrudan ilişkisel görünümlü saldırganlık kullandıklarını, kadınların ise dedikodu yapmak gibi daha dolaylı sosyal manipülasyonlar kullandıklarını gösterdiğini, kadınların erkekler kadar saldırgan olduğunu aktarmışlardır.

Dolaylı saldırganlığın ortaya çıkması aynı zamanda davranışın hedeflerine de bağlıdır. Örneğin, ilgi arayan veya gruba dahil olmayı ve üyeliği güvence altına almaya çalışan kızlar, akranları arasında yeterlilik ve önem duygusu hissetmek için daha dolaylı agresif stratejilere başvurma eğilimindedir. 1.403 anaokulu çocuğu üzerinde yapılan kesitsel bir çalışmada, ebeveynlerin çocuklarının ilişkisel saldırganlık yaşamasına ilişkin derecelendirmeleri %1,6 iken, fiziksel saldırganlığın yaygınlığı %9,9'du. Benzer şekilde, öğrencilerin

ilişkisel saldırganlık deneyimlerine ilişkin öğretmen derecelendirmeleri, fiziksel saldırganlığın yaygınlığının %10,9'una kıyasla %6'lık bir yaygınlık oranıyla temsil edilmektedir (Meysamie, vd. 2013).

c. Araçsal ve Amaçsal Saldırganlık

Araçlı saldırganlık, aynı zamanda öğrenilmiş saldırganlık eylemleri olarak da ifade edilmektedir. Bir hedefe ulaşmak için bu saldırı türü bilerek ve isteyerek uygulanmaktadır. Araçlı saldırganlık kurallara uygun olarak gerçekleştirilebilmesinin yanında kuralların dışına da çıkabilmektedir. Araçsal saldırganlığın amacı karşı tarafa zarar vermek değildir. Bu saldırganlık türünde çevredeki canlı ve cansız engeller amaca gitmek için bir araç, basamak olarak kullanılmaktadır (Solak, 2011). Örneğin; bir futbol maçında gol pozisyonu bulan rakip oyuncuyu iten futbolcunun amacı, rakip futbolcuya zarar vermek değil, onun gol atmasına engel olmaktır.

Araçsal saldırganlıkta amaç bir hedefe ulaşmak için gidilecek yolda karşımıza çıkacak engeli kaldırmaktır ve bu yüzden amaçsal saldırganlık olarak da ifade edilmektedir. Bu duruma hazırlıklı olmak için saldırganca davranışlar önceden öğrenilmektedir. Bu saldırganlık türü belirli kurallar esaslarında uygulanabileceği gibi, kurallar önemsizmeden de sergilenebilmektedir. Bir spor müsabakasında puan kazanmak için bilerek ve isteyerek yapılan kural dışı eylemleri bu saldırganlık türü içinde değerlendirmek mümkündür (Yalçın, 2015).

d. Düşmanca veya Tepkisel Saldırganlık

Düşmanca saldırganlıkta ise araçsal saldırganlığın aksine birey, yaptığı eylemin sonucunda bir avantaj sağlamamasına rağmen dürtüsel ve içgüdüsel olarak saldırganlık eylemi gerçekleştirmektedir. Tepkisel saldırganlık ise bir tehdidin algılanması sonucunda meydana gelir ve karşılaşılan bir engelleme ve provokasyona karşı öfke dolu bir tepki şeklinde açığa çıkmaktadır. Bu saldırganlık türünde amaç, eyleme, yöneltilen nesneye veya kişiye zarar vermektir. Bu saldırganlık türü; hoşnutsuzluk, kızgınlık, kin tutma, düşmanlık ve uygun bulunmayan her türlü duruma karşı gösterilen bir tür tepkidir. Bireyin canını yakan durumlar, hedefe giden yola engel konması, istenilen şartların gerçekleşmemesi gibi durumlar neticesinde bu tür saldırganca davranışlar sergilenebilmektedir (Baş, 2010).

Bu saldırganlıkta bireyin içinde beslediği düşmanca hislerinin açığa çıkmasından dolayı öfkesel veya duygusal saldırganlık olarak da değerlendirilebilir. Düşmanca hislerle davranışı sergileyen kişi, davranışını yönlendirdiği hedefe hoş gitmeyecek boyutta uyarılar göndermektedir ve zarar verme amacıyla hareket etmektedir (Gündoğan, 2016).

Bu saldırganlık “proaktif” saldırganlık olarak da tanımlanır. Düşmanca saldırganlık, özel duyguları içerir ve harekete geçirici bir sebep barındırmaktadır. “Öfke” düşmanca saldırganlığa sebep olan ilk duygudur ve proaktif davranışı harekete geçirmektedir. Başka bir ifadeyle, düşmanca saldırganlık tetikleyici, kışkırtıcı bir sebep ya da davranıştan sonra meydana gelmektedir (Koçer, 2015).

e. İlişkisel Saldırganlık

İlişkisel saldırganlık alternatif saldırganlık olarak da adlandırılmaktadır. İlişkisel saldırganlık; kabul görme, bir gruba ait hissetme duygularına ve mağdurun sosyal ilişkilerine zarar veren saldırganlık davranışlardır (Kurtıylmaz, 2011).

Bu saldırganlık türü genelde mağdurun mahrem bilgilerinin ona zarar vermek için bir yakını tarafından başkalarına söylenmesi şeklinde olduğundan genelde yakın arkadaşlık ilişkilerinde ortaya çıkmaktadır (Uçar, 2017).

İlişkisel saldırganlık davranışları olarak sözlü saldırı ve dedikodu çıkarmak, gruptan akran dışlaması, isteği yerine getirmeyince arkadaşlığı sonlandırma tehdidi, açıktan isim anma örnek verilebilir. İlişkisel saldırganlık; bir akran grubu içinde sosyal bir statü elde etme ve iktidar ilişkisini güçlendirme amacıyla akranın saygınlığına zarar verme davranışı olarak karakterize edilmiştir (Turner, 2007).

İlişkisel saldırganlık davranışı sergileyen kişiler, güvende olma konusunda olumsuzluk yaşamakta ve bu sebepten dolayı kendilerini çevresinin desteğini alarak daha güçlü hissetmek istemektedirler. Bu isteğe ulaşmak için işlevsel olmayan ve mağdurun sosyal etkileşimlerini bozan yöntemleri tercih etmektedirler. Örneğin, saldırgan mağdurun kendisi ve başkaları ile kurduğu ilişkileri yönlendirerek otorite kurmaya çalışmakta ve mağdurun konumunu sarsmaya teşebbüs etmektedir. Mağduru kimi zaman dışlayarak, hakkında dedikodu çıkartarak kimi zaman da mağdura mesafeli ve soğuk davranıp diyalogu

ve mağduru yönlendirme gibi yöntemlerle güç merkezi olmaya çalışmaktadır (Kurtyılmaz, 2011).

Sosyal saldırganlık ilişkisel saldırganlığın kapsamına girmektedir. Galen ve Underwood (1997), sosyal saldırganlığın açık davranışlardan ziyade gizli davranışlara odaklandığını ve hem dolaylı hem de ilişkisel saldırganlık önlemlerini (örneğin, zararlı sözel olmayan davranışlar, gözleri devirmek, pis bakışlar atmak) kapsadığını, sosyal açıdan saldırgan eylemlerin kullanımının, hedef kişinin özgüvenine zarar vermeyi amaçladığını ve sosyal ilişkilerine zarar vermeye odaklanmadığını ileri sürmektedir.

İlişkisel saldırgan gençlerin nasıl ve neden daha fazla veya daha az depresif belirtiler geliştirdiği hakkında nispeten az şey bilinmektedir. Bu boşluğu açıklayabilecek olası faktörlerden biri akran mağduriyeti, özellikle de ilişkisel mağduriyet deneyimidir. İlişkisel mağduriyet, bireyin ilişkisel saldırganlığın hedefi haline geldiği olumsuz bir akran deneyimidir (örneğin, görmezden gelinme, sosyal olarak dışlanma) (Murray, vd. 2016). Çok sayıda kanıt, ilişkisel olarak agresif gençlerin, muhtemelen akranlarına yönelik manipülatif özellikleri ve davranışları nedeniyle, sıklıkla eşzamanlı ve uzun süreli ilişkisel mağduriyet yaşadıklarını göstermektedir (Kawabata, 2018)

4. Okullarda Saldırganlık ve Öfke

a. Gençlerdeki Saldırganlık Davranışları

Okul, bir toplumda öğrencilerin hem akademik bilgiyle donatılmalarını hem de toplumun kültür değerlerini kazanmalarını sağlayan bir müessesedir. Toplumun kültür değerleri eğitim vasıtasıyla bireyden bireye aktarılarak, kültürün nesiller boyunca sürekliliği sağlanmaktadır. Eğitimde hedeflenen amaca ulaşmak için okullarda güvenli şartların sağlanması gerekmektedir. Kendisini okulda güvenli hisseden öğrenci, öğrenmek için daha istekli olmaktadır ve kültürel değerler ve akademik olarak gelişme gayreti içindedir (Gültekin, 2008). Yavuzer, vd. (2011), Moeller'in okullarda ortaya çıkan saldırganlık türlerini dörde ayrıldığını belirtmiştir:

- **Düşük Düzeyde Saldırganlık:** Uygunsuz sözler söyleme, itme, dürtme, hırsızlık yapma ve olumsuz sözler içeren duvara yazılar yazma ve gibi eylemleri içermektedir.
- **Taşınmaz Mala Karşı Saldırganlık (Vandalizm):** Okuldaki demirbaş eşyaya bilinçli zarar verme, yangına sebep olma gibi okullarda hasarlara yol açan davranışlar olarak tanımlanmaktadır.
- **Tehditler:** Bir öğrencinin başka bir öğrenci tarafından açıkça tehdit edilmesi durumunu içerir. Okullarda sıklıkla yaşanan olaylardan bir tanesidir.
- **Fiziksel Saldırganlık:** Alay etme, kavga etme, tartışma, cinsel saldırı, zorbalık, tecavüz, kesici ve delici aletlerle karşı tarafa zarar verme, silah bulundurma ve silahla tehdit ya da kullanma gibi davranışlar fiziksel saldırganlık kapsamındadır.

Bazı gençler taleplerini karşı tarafa iletme ve onlarla sağlıklı iletişim kurmak yerine akranlarına gözdağı vererek onlar üzerinde otorite kurmayı tercih etmektedirler (Swearer, vd. 2009).

Dollarhide ve Saginak (2003) gençlerdeki saldırganlık davranışlarını iki çeşit olarak ifade etmektedirler:

- *“Proaktif”* saldırganlık, öğrenci için arkadaşları arasında prestij kazanma, maddi kazanç sağlama, korkutucu bir nam kazanma gibi istenilen amaca ulaşmak için yapılan saldırganlığı ifade etmektedir. Araçsal saldırganlık olarak da ifade edilen bu saldırganlık çeşidinde öğrenciler, davranışlarını ve eylemlerini önceden planlarlar ve kavgayı ya kendileri başlatır ya da kavga kendilerinin yönlendirdiği bir başka arkadaşı tarafından başlatılır. Bu öğrenciler, bir yetişkini etkileri altına alabilecek özelliklere sahiptirler ve görece duygularını kontrol edebilirler.
- *“Reaktif”* saldırgan öğrenciler ise kavgayı başlatmak yerine arkadaşlarının davranışlarına karşı koymak için kavga etmektedirler. Genellikle “O başlattı” şeklinde sızlanmaktadırlar ve öğrenciler buna inanmaktadırlar. Akranlarının kendisine kötü niyetli davrandığı önyargısı, öğrencinin

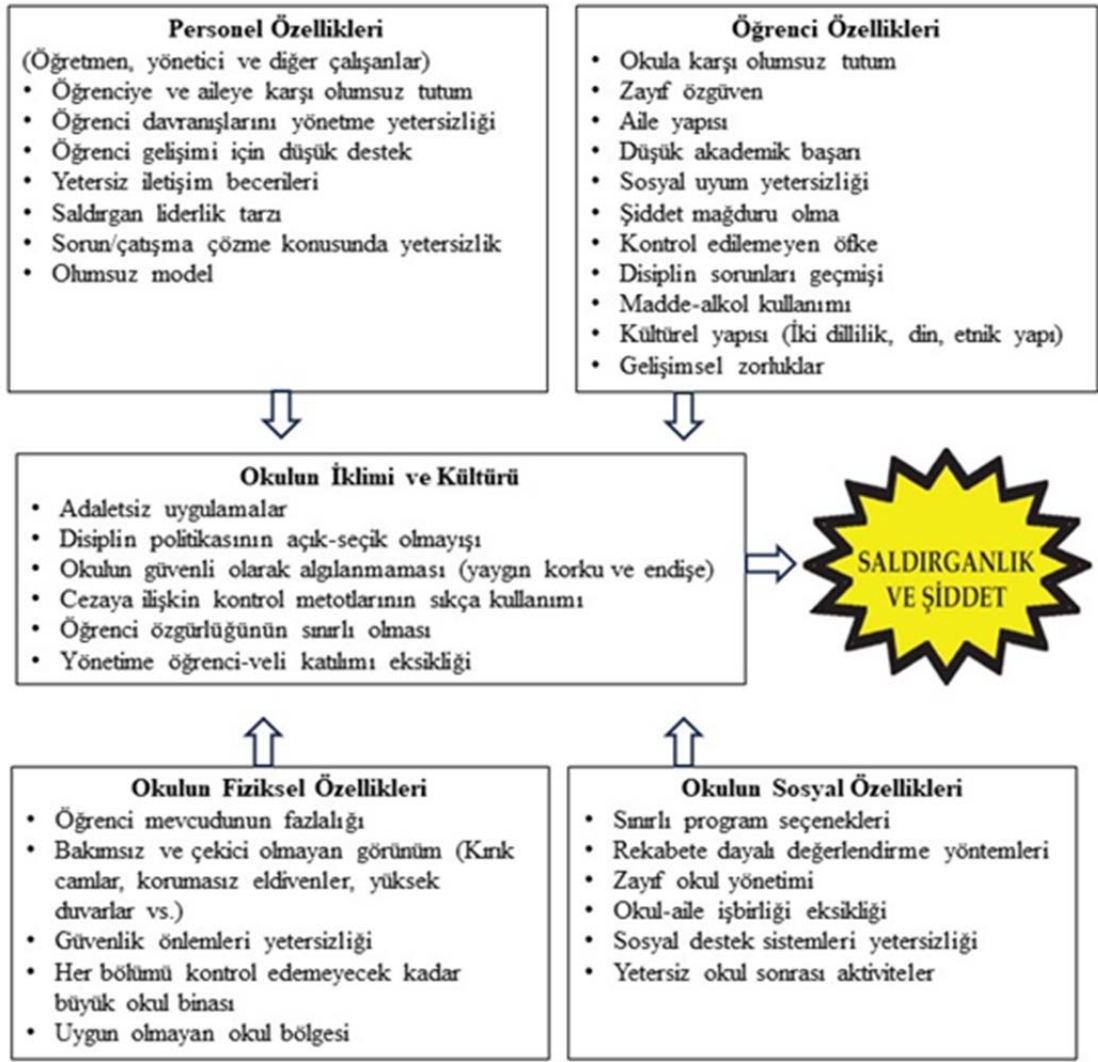
akranlarına saldırgan davranışla tepki vermesinin kaynağını oluşturmaktadır.

Genelde proaktif saldırgan öğrenciler reaktif saldırgan öğrencilere göre daha çok uyum becerilerine sahiptir. Bunun yanında beceri ve bilgi eksikliği sebebiyle reaktif saldırganlık davranışı gösteren öğrenciler ise bilişsel davranış becerisi programlarına daha uyumludur. Diğer bir ifadeyle, reaktif öğrenciler bilgisizlik ve beceriksizlik, yanlış anlaşılma ya da uygun tepki vermeyi bilemediklerinden saldırganlık davranışı sergilemektedirler. Bu sebeple beceri eğitimi ve farkındalık kazanma onların daha başarılı olmalarını sağlayabilmektedir.

b. Gençlerdeki Saldırganlık Sebepleri

Okulda yaşanan sorunlu davranışlar çoğunlukla daha vahim antisosyal davranışların ipucu olabilmektedir. Erken çocukluk döneminde antisosyal davranış sergileyen bireyde gençlik döneminde şiddetli suç davranışları görülme riski fazla olmaktadır. Erken çocukluk dönemindeki yüksek saldırganlık düzeyi ve antisosyal davranış çeşitleri ile sonraki yıllardaki suçluluk düzeyi arasında pozitif korelasyon vardır (Gültekin, 2008).

Okullarda saldırganlık ve şiddeti artıran risk faktörleri ve bu faktörlerin ilişkileri Şekil-1’de verilmiştir (Yavuzer, vd. 2009).

Şekil 1. Okullarda saldırganlık ve şiddeti artıran risk faktörleri

Ergenin içinde bulunduğu çevre zorbalıktan hoşlanmak için ve saldırgan davranışların görülmesine büyük oranda etki etmektedir. Saldırganlık ergenlikte duyguların açığa vurulmasında çok sık başvurulan bir yöntemdir. Saldırganlık fiziksel ve sözel olarak ortaya çıkabilir. Gençlerde saldırganlık davranışına neden olabilecek faktörler şu şekilde ifade edilebilir (Köknel, 1996):

- Ergene ailesi, çevresi ve toplum tarafından sert, anlayızsız, olumsuz, saldırgan ve şiddet içeren davranışlar gösterilmesi,
- Ergenin kabul ve değer görmek amacıyla arkadaş gruplarına dahil olma isteği,
- Kabadayılık, şiddet içeren davranışların ailesi, çevresi ve toplum tarafından onaylanması, hoş görülmesi ve desteklenmesi,

- Saldırganlık davranışlarının erken çocukluktan itibaren aile ve arkadaşları tarafından onaylanarak pekiştirilmesi.

Her gelişim evresinde etkili olan model alma, özellikle ergenlik döneminde istenmeyen davranışları gösteren davranışların model alınmasında daha çok görülmektedir. Ergenin kendisine olumsuz hiçbir şey olmayacağını düşünmesi, arkadaşlarının düşüncelerine daha fazla önem vermesi, kimlik arayışındaki ergenin yakınında çok olumsuz davranışlar gösteren kişilerin bulunması, örnek alınacak rol modellerin ergenin etrafında ve sosyal medyada yer alan olumsuz karakterlere özenmesi, onları rol model alması saldırganlık davranışı göstermesinde etkili olmaktadır (Sahranç, 2010).

Saldırganlık eylemi gösteren gençler dikkatsiz, tepkisel, hiperaktif, kaygıya, depresif olmaya yatkınlık ve çoğunlukla yetersiz öz saygı ya da abartılmış yüksek öz saygı özellikleri gösterebilmektedir. Saldırganlık davranışının sebepleri ruhsal problem, zihinsel bozukluk, sosyal ve fiziki istismar olabilmektedir. Çocuklar arkadaşları yada çevresi tarafından dışlanmamak için saldırganlık eylemleri gösterebilmektedirler (Black, 2002).

Araştırmalar sekiz yaşındaki bir çocuğun suç içeren davranışlarına bakarak yetişkinlik döneminde saldırganca tutum sergileyebileceğinin belirlenebileceğini göstermektedir. İlk aşamada çocuk, zorbalığı, savunmasızlığı veya zayıflığından dolayı arkadaşları tarafından reddedilmektedir. İkinci aşamada ise zorbalık yapan çocuklar bazı arkadaşları tarafından kabul ve değer görüp statü kazanırken, savunmasız olan kurban durumundaki çocuk ise içe dönmekte, kendini ortamdaki soyutlamakta ve depresif davranmaktadır. İki tip öğrenci de, kendisini reddedenlere ve kendisine şiddet kullananlara karşı kin beslemeye devam etmektedirler. Bu çocuklarda yetişkinlikte bu kişilik özelliği daha da pekişmekte, ailesine ve çevresine yansıtılmaktadır (Boulter, 2004).

Saldırganlık eğilimi nedeniyle arkadaşları tarafından kabul görmeyen çocukların, saldırganlık davranış eğilimlerinin pekiştiği ve kendileri gibi şiddet yanlısı çocuklarla arkadaşlık ilişkisi kurmaya başladıkları, ergenlik döneminde ise, arkadaş çevreleri ile şiddete eğilimli ve saldırgan davranış gösteren bireyler oldukları görülmektedir (Değirmenciöglü, 2006).

Okulda kontrol edilemeyen saldırgan davranış gösteren gençler, dikkat dağınıklığı yaşamakta, derslerine odaklanamamakta, ödevlerini zamanında tamamlayamamaktadır. Okulda sürekli sorun yaratan bu gençler sık sık öğretmenleri tarafından uyarılmakta, disiplin kuruluna çıkartılmaktadır. Bunun sonucu olarak konuları yeteri kadar öğrenemeyen gençler akademik olarak başarısız olmaktadır. Saldırganlık davranışı, öğrencinin olumsuz davranışlarını dolayısıyla olumsuz benlik algısına desteklemekte, bu durum yine düşük akademik başarıya sebep olmaktadır (McWhirter, vd. 2004).

c. Gençlerin Saldırganlık Davranışları Önleme Tedbirleri

Datta, vd. (2022) tarafından Amerika Birleşik Devleti'ndeki Virjinya eyaletinde 320 lisede 9,10,11,12.sınıf toplam 26104 öğrenci üzerinde okullarda saldırganlık üzerinde araştırma yapılmıştır. Araştırma sonunda okulda saldırıya maruz kalan öğrencilerin saldırıya maruz kalmayan öğrencilere göre alkol kullanımı, kavga, intihar düşüncesinin yüksek olduğu, daha düşük okul bağlılığı, eğitim beklentileri ve notları olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada, okullarda saldırganlığın daha düşük akademik performans, potansiyel olarak ciddi ruh sağlığı sonuçları olan yüksek riskli davranışlarla ilişkisi nedeniyle ortaokul önleme programlarının odak noktası olması gerektiği vurgulanmıştır.

Okullarda saldırganlık ve şiddeti önlemeye yönelik öğrencilere verilecek eğitimlerin ve faaliyetlerin sadece sınıf öğretmenin sorumluluğunda olmaması, ailelerin, okul yönetiminin, medyanın, diğer toplum kuruluşların katılımıyla yürütülmesi gerekmektedir. Bu sürece özellikle ailenin katılım yapması gençlerin suç, şiddet içeren gruplara katılma, kötü alışkanlıklar edinme riskini en aza indirecektir. Çocuklarının okulda öğrendiği doğru davranış kalıplarını içselleştirmeleri konusunda ebeveynlerin katkısı çok önemlidir. Bu maksatla ebeveynler de ergen sorunları konusunda kendilerini geliştirmeli ve çocuklarının riskli davranışlarına karşı nasıl tedbir alacaklarını öğrenmelidirler. Ailenin yanısıra, okul ortamının da katılımı ile çoklu müdahaleler daha etkili neticelerin alınmasını sağlamaktadır (McWhirter, vd. 2004).

Okulun koşulları ve imkanları saldırganlık davranışlarının önlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Okullarda meydana gelen saldırganlık davranışlarında, okulun güvenlik imkanları ve elverişli eğitim ortamı da göz önünde bulundurulmalıdır. Okullarda meydana gelen saldırganlık olayları öğrenci ve

öğretmenlerde okula karşı güvensizlik duygusunun oluşmasına sebep olmaktadır. Oysa ki okullar, hizmet verenler ve hizmet alanlar için kendilerini güvende hissettikleri zaman, uygun eğitim ortamı olmaktadır (Güven, 2003).

Eğitim kurumlarında saldırganlığın ve şiddetin önlenmesi için öğrencilere problem/sorun çözme, çatışma çözme, hayır deme (akran baskısına direnme), karar verme, öfke yönetimi, kendini toparlama gücü gibi yaşam becerileri kazandırmak/geliştirmek, değerler eğitimi ve etkili iletişim becerilerinin verilmesi gerekmektedir. Bunlar çocuğun, saldırganlığın nedenleri arasında gösterilen çocukluk yaşantıları, yakın kaybı, ihmal gibi travmalarla mücadele etmesini kolaylaştırmaktadır. Değerler eğitimi ve etkili iletişim öğrencinin olumsuz arkadaş çevresi etkilerine ve sosyal medya saldırganlığına karşı onun daha güçlü olmasını sağlamaktadır. Öğrencinin psikolojik dayanıklılık ve sağlamlık kazanmasına yardımcı olacak ilişkiler üç başlıkta ele alınabilir (Thomas ve Smith, 2004):

- *Ruhsal Destek Kaynakları:* Kişinin kendini sevmesi, kendini kabul etmesi, yeterlilik, otokontrol, geleceğini tasarlama, yaşamda amacı olma ve anlamlılık duygusu, hayatta kontrol edilemeyen ve beklenmeyen olayları kabullenebilme,
- *Psikolojik Destek Kaynakları:* Yakın çevresi ve ailesiyle güçlü bağlarının olması, duygu ve düşüncelerini rahat ifade edebilmesi, bağımlılık oluşturan maddelerden, saldırganlıktan uzak durmak yerine onlarla mücadele etmeye çalışma, ailenin yanında çevrenin sosyal desteğini alabilmesi,
- *Sosyal Destek Kaynakları:* Özel ve devlet kurumları tarafından verilen destek kaynaklarıdır. Devlet hizmetleri, sosyal faaliyet ve programlar, eğitim kurumları ve diğerleri gibi.

Saldırganlık davranışı gösteren öğrencilere destek için okul psikolojik danışmanları bulunmaktadır. Saldırganlık davranışı gösteren öğrenciler ve kurbanlar, kendi istekleriyle psikolojik destek talep etmemektedir. Okul psikolojik danışmanı bilişsel davranış beceri eğitimini kullanarak olumsuz davranışları gözlenen öğrencileri görüşmeye ikna etmesi ve düzenli aralıklarla görüşmesi gerekmektedir. Saldırganlık davranışı kronik hale gelen öğrenciler

zamanla çevresindeki saldırganlığı harekete geçiren, kışkırtan unsurları bilmeli ve bunlarla nasıl baş edebileceğini öğrenmelidir. Bu öğrenmenin gerçekleşmesi için sadece psikolojik danışmanın görüşmesi yeterli değildir. Rol oynama yöntemi ile farklı durumlar verilerek uygulama yapılmalı ve pekişmesi için tekrar edilmelidir. Psikolojik danışman, danışan olarak kendisine gelen öğrencileri iyi tanımalı, her öğrenciyi saldırganlığa iten unsurların ve her öğrenci için saldırganlıkla baş etme yönteminin aynı olmadığını bilincinde olmalıdır. Psikolojik danışman danışan öğrencilere nelerin kendilerini kışkırttığı konusunda farkındalık kazandırmalı ve kendisi için en uygun saldırganlıkla mücadele etme becerilerini seçmelerini ve uygulamalarını sağlamalıdır (Dollarhide ve Saginak, 2003).

Okullarda uygulanan şiddet önlemeye yönelik programların şiddet ve saldırganlığı veya risk etmenlerini azalttığı yapılan araştırmalarla kanıtlanmıştır. Bu programlar sayesinde iletişim becerileri, öfke denetimi, problem çözme ve düşünme becerilerinin öğretilmesini sağlamaktadır. Saldırganlık ve şiddet içeren davranışların önlenmesinde alınacak tedbirler eğitim ve program temelli olmalıdır. Ayrıca, eğitim temelli önleme programlarının hazırlanıp uygulanabilmesi için okul psikolojik danışmanlarının gerekli yeterliklere sahip olması sağlanmalıdır (Yavuzer, 2011).

Acker (2007), önleme programlarını üç grupta ele almaktadır:

(1) Birincil önleme programları: Saldırgan ve antisosyal davranışı azaltmayı ve sosyal davranışı öğretmeyi amaçlayan bütün öğrencilere yönelik önleme programlarıdır. Okul ortamında birincil önleme aktiviteleri duygusal okur-yazarlık ve öfkeyle başa çıkma becerilerini ve çatışma çözme içerir.

(2) İkincil önleme programları: Öğrencilerin tamamından ziyade şiddet ve saldırganlık içeren davranışlar sergileme riski taşıyan belirli öğrencileri kapsamına alan programlardır. Bu programlar küçük gruplar halinde yürütülen, danışmanlık içeren ve iyileştirici programlardır.

(3) Üçüncül önleme programları: Suçlu ve anti-sosyal davranışlar gösteren öğrencileri kapsamına alan programlardır. Bu programlar eğitimcileri, yöneticileri, aileleri ve destek personelini içeren, kişiye özgü ve yoğun müdahalelerdir.

2017 yılında yayınlanan “Türkiye’de Çocuğa Karşı Şiddet Durum Raporu”na göre Türkiye’de çocuğa karşı şiddetle ilgili yeteri kadar resmi istatistik bulunmamaktadır (URL-4). Okullarda fiziksel cezalandırmalar devam etmekte bu konu ilgili yasaklamalar yapılmamakta ve bir kısım okul yöneticileri tarafından fiziksel cezalandırmanın etkili olduğunu savunanlar bulunmaktadır. Okullarda fiziksel cezalandırmanın yanında ayrımcılık, dışlanma, duygusal şiddet gibi şiddet türlerinin de yöneltildiği pekçok sivil toplum kuruluşu (STK) raporundan izlenebilmektedir.

UNICEF tarafından 6 Eylül 2018 tarihinde yayınlanan bir rapora göre dünyada 13-15 yaşındaki öğrencilerin %50’si (yaklaşık 150 milyon öğrenci) okul çevresinde ve okulda akranları tarafından şiddet görmektedir (URL-5). UNICEF ve ortakları tarafından şiddetin okullarda sona ermesi için acilen harekete geçilmesi ve aşağıdaki hususlarla ilgili tedbir alınması çağrısında bulunulmuştur (URL-6):

- Okullarda öğrencilerin şiddete maruz kalmalarını önleyecek yasal düzenlemeler ve politikalar hayata geçirilmelidir,
- Okullardaki şiddeti önleyici ve karşı tepki oluşturucu önlemler güçlendirilmelidir,
- Toplum, şiddet ile ilgili düşüncelerini ifade etmek isteyen öğrencilere destek olmalıdır ve okuldaki kültürü değiştirmeleri için teşvik etmelidir,
- Okulların güvenli bir yer olmasını ve öğrencilerin kendilerini güvende hissetmelerine yardımcı olan ve etkililiği denenmiş yöntemlere daha kapsamlı ve uzun vadeli yatırımlar yapılmalıdır,
- Okul çevresinde ve okulda çocuklara yönelik şiddeti önleme ile ilgili daha etkin ve somut araştırmalar yapılmalı ve kıymetlendirilerek etkin olan uygulamalar paylaşılmalıdır.

Ergen saldırganlığı çoğu zaman iyi huylu bir sorunu temsil eder; bu tür bir sorun ergenlik ilerledikçe ortadan kaybolur. Ergenliğin aşılması büyük ölçüde saldırgan gencin kendi içinde bulunduğu çevrenin desteğine (aile, arkadaşlar, okul ve topluluk) bağlıdır (Jigau, vd. 2006). Özetle, ülkenin geleceği olan çocuklara hem akademik bilgi hem de insani değerlerin aktarıldığı yer olan okullarda toplumsal hayatın bir gerçeği olan şiddet olayları görülmektedir. Bu durum

okullarda saldırganlık ve şiddetin önlenmesine yönelik tedbirlerin alınması ve etkili uygulamaların hayata geçirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

B. Aile İçi Şiddet

1. Aile İçi Şiddetin Tanımı

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), aile içi şiddeti, yakın eş şiddeti kapsamında ele almıştır ve kadına yönelik fiziksel ve sözel, cinsel, duygusal, ekonomik şiddetin yapıldığını ortaya koymuştur. DSÖ, kadınların üçte birine yakını tarafından fiziksel ve cinsel şiddet uygulanmaktadır (URL-7).

Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan “Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı”nda aile içi şiddet, erkek eşin veya aynı evde yaşayan bir akrabanın kadın eşe veya çocuklara ya da aynı evde yaşayan akrabalara uyguladığı; korku, denetleme ve aşağılama içeren fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik zarar görmesine neden olan her türlü davranış olarak tanımlanmıştır (URL-8).

DSÖ aile içi şiddeti, temelinde bir kadına yönelik sorun olarak ele almıştır. Ancak aile içi şiddet sadece kadına yönelik bir ihlal olmayıp ailede yaşayan tüm bireyleri olumsuz etkilemektedir. Bununla birlikte toplumu da etkileyen bir insan hakları ihlali olarak ele alınmalıdır.

Aile içi şiddet, aile bireyleri arasında, aşağılamak, zorlamak, cezalandırmak, öfkesini yıkıcı bir şekilde yansıtmak, güç gösterisinde bulunmak amacıyla bir bireyden başka bireye uygulanan şiddet davranışlarının tümü olarak tanımlanmaktadır (Gulati ve Kelly, 2020).

2. Farklı Yaklaşımların Aile İçi Şiddeti Açıklama Şekilleri

Tarih boyunca yöntemi farklı olsa da tüm toplumlarda görülen aile içi şiddet, günümüzde de her yaşta, her ülkede, her etnik ve dini grupta, her gelir grubunda görülen önemli bir sorundur. Aile içi şiddetle ilgili 90 kültür üzerinde araştırma yapılmış, bu kültürlerin tamamında yöntemi farklı da olsa aile içi şiddetin olduğu ortaya konulmuştur. Aile için şiddet hem gelişmiş hem de gelişmemiş ülkelerde yaşanmaktadır (Şenol ve Mazman, 2014). Aile içi şiddetle

ilgili pekçok kuram vardır ve bu kuramlar şiddet olgusunu farklı yönlerden ele almışlardır.

Sosyal öğrenme kuramı şiddet davranışının gözlem ve taklit yoluyla aile ve yakın çevreden öğrenilen, kuşaktan kuşağa aktarılan bir davranış olduğunu savunmaktadır (Ayan, 2010). Şiddet uygulayan yetişkinlerin çocukluk dönemleri incelendiğinde çoğunun çocukluk döneminde aile üyeleri tarafından şiddet gördüğü öyküsü saptanmıştır (Korkmaz, 2003).

Çatışma kuramı ailede yaşanan çatışmaların kaynağının güç eşitsizliği, ekonomik zayıflık ve emeğin sömürülmesi olduğunu savunmaktadır. Bu kuram özellikle insanların kapitalizmin sonucu bireyselleştiği ve alışveriş tutkunu olduğunu, bunun sonucu olarak aile üyeleri arasında çatışmaların çıkmasına sebep olduğunu savunmaktadır (Kızmaz, 2013).

Feminist kurama göre aile içinde yaşanan şiddet cinsiyet eşitsizliği, geleneksel ve ataerkil yapılardan kaynaklanmaktadır. Kuram aile içi şiddeti sosyal ve siyasal boyutlarına göre ele almaktadır. Kuram, aile içi şiddette mağdur olan tarafın kadın olduğunu ve bu mağduriyetin sebebinin kadının cinsiyet, politik ve ekonomik zayıflığından kaynaklandığını belirtmektedir (Çelik, 2017).

Patriarkal kuram, feminist kuramla benzer öncüller içermektedir. Kuram, aileyi yönetenin erkek olduğu, kararların kendisi tarafından alındığı ve diğer aile üyelerinin evin erkeğine itaat etmek zorunda oldukları, aile üyeleri tarafından yapılan itaatsizliğin cezalandırılmasını onaylayan bir kabule yaslanmaktadır. Bu kurama göre ekonomik ve toplumsal yapı, erkek lehine düzenlendiği varsayımı üzerine temellenmektedir (Özçatal, 2011).

Kaynak kuramına göre güç faktörünün aile içinde şiddet kullanımını etkilediğini öne sürmektedir. Ev ortamında sosyal ve ekonomik olarak yeterli güce sahip olan erkek şiddet uygulamamaktadır. Bunun aksine, kadının sosyal ve maddi olarak üstün olduğu evliliklerde erkek şiddet uygulayan taraf olabilmektedir. İşsizlik, iflas, iş ve ekonomik stres gibi çevresel faktörler sebebiyle aile içinde erkek eş yetersizlik ve güçsüzlük duygusu yaşamakta ve bu durum erkeğin aile içi şiddet uygulamasına neden olmaktadır (Ünal, 2005).

Genel sistemler kuramı şiddeti aile içerisinde var olan “aile sistemi yapısı” kapsamında ele almaktadır. Aileyi bir sistem olarak ele alan bu yaklaşım, sistemin

çalışma süreci sonunda şiddet oluşup oluşmadığını tartışmaktadır. Bu yaklaşıma göre sistem üyeleri arasındaki bağların ve iletişimlerinde çıkan sorunların bireyler arasındaki şiddetin oluşmasına sebep olduğunu varsaymaktadır (Acar, 2002).

Şiddet kültürü kuramı şiddetin temel nedeninin ailenin ve toplumun oluşturduğu kültürel yapıda var olduğunu ileri sürer. Bu kurama göre, bazı kültürlerde şiddeti teşvik eden, meşru kılan ve haklı zemine oturtan kültürel kodların olduğunu, ailede olan bu kodlardan dolayı aile içi şiddetin tetiklendiği ortaya konulmuştur. Dünyada birçok toplumda günümüzde dahi kadınlar ve çocuklar geleneksel kültürün acımasız şiddetine maruz kalmaktadır. Örneğin bazı toplumlarda, mahremiyet kisvesi altında kadın tek başına evin dışına çıkamamaktadır. Eşinden izinsiz çıkmışsa fiziki şiddete maruz kalmaktadır (Acıkders.ankara.edu.tr).

Psikiyatrik ve psikopatoloji kuramı bireylerin kişilik ve zihinsel bozuklukları nedeniyle şiddet davranışı oluştuğunu iddia etmektedir (Ioannou, 2011).

3. Aile İçi Şiddetin Türleri

Türkiye’de aile içi şiddet olaylarında genellikle kadınlar mağdur olmakta ve eş ya da yakın partneri olan erkekler tarafından şiddete maruz kaldığı görülmektedir. Aile içi şiddetin failleri tarafından psikolojik, fiziksel, cinsel ve ekonomik şiddetin birkaçı ya da hepsi de mağdura uygulanabilmektedir (Doğrucan ve Yıldırım, 2020).

Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu (TKDF) ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) tarafından 21 Haziran 2023 tarihinde, “**Ev İçi Şiddet Acil Yardım Hattı 2007-2021 Arası İstatistiksel Analizi Raporu**” hazırlanmıştır. Yardım hattına gelen aramaların, ‘töre’, ‘namus’, ‘ensest’, ‘çocuk istismarı ve ihmali’, ‘travma’ ve ‘intihar’ konularında olduğu, şiddete maruz bırakılan her 10 aramadan birinde hem çocuğa hem kadına yönelik şiddet uygulandığı raporlanmıştır. Rapordaki verilere göre, 2012 sonrasında yüzde 7 olan çocukların şiddete maruz bırakılma oranı, pandemi ile birlikte yüzde 18’e kadar yükselmiştir (URL-7).

Kadına yönelik şiddetle mücadele etmek amacıyla 1990 yılında kurulan Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı aile içi şiddet türünü üç başlık altında ortaya koymuştur (URL-9).

Fiziksel şiddet; bir kişinin başka canlıya üstünlük kurmak maksadıyla fiziksel güç uygulayarak vücut bütünlüğünü bozması anlamını ifade etmektedir. Fiziksel şiddet, orta derece ve ağır derece olmak üzere iki grupta değerlendirilmektedir. Buna göre, “tokatlamak veya nesne fırlatmak” “saç çekmek, itip kakmak” gibi eylemler orta derecede; “yumruk atmak veya bir nesne ile dövmek”, “tekme atmak, sürüklemek”, “bir yerini yakmak, boğazını sıkmak”, “kesici veya ateşli aletlerle yaralamak ya da tehdit etmek” gibi eylemler ise ağır derecede şiddet olarak değerlendirilmektedir (Akın, 2013). Bu saldırılar sonucunda kişi yaralanmakta hatta ölümlerle bile sonuçlanabilmektedir.

Psikolojik şiddet; bir kişiyi kontrol altında tutmak ve denetlemek amacıyla tehdit etme, korkutma, aşağılama, hakaret etme, utandırma gibi güç kullanarak uygulanan şiddeti ifade etmektedir. Diğer şiddet türlerine göre farkına varılması ve tanımlanması daha zor olmaktadır. Psikolojik şiddetin devamında her zaman fiziksel şiddet gerçekleşmez. Ancak bir ilişkide fiziksel şiddet meydana gelmişse çoğunlukla öncesinde duygusal şiddet de meydana gelmiştir.

Psikolojik ve duygusal şiddete maruz kalan bireyde travma sonrası anti sosyal davranışlar, stres bozukluğu, depresyon, kendine zarar verme veya intihar gibi eğilimleri olabilmekte ve çeşitli psikolojik sorunlara sebep olabilmektedir. Psikolojik şiddetin toplumda fazlasıyla yaygın bir problem olduğu ve kültürün bazı psikolojik şiddet türlerini etkilediği ve bireylerin bu tür şiddetleri normal olarak algılayabildikleri öngörülebilmektedir.

Cinsel Şiddet; bireyin kendi rızası dışında başka bir birey veya bireyler tarafından cinsel eyleme maruz bırakılması veya teşebbüs edilmesidir. Kadına hükmetmek, aşağılamak, küçük düşürmek ve cezalandırmak amacıyla yapılan cinselliğin bir araç olarak kullanıldığı bir saldırganlık türüdür. Kadının suçluluk duyması, aciz hissetmesi ve utanması sebebiyle açığa çıkması ve ifade edilmesi kolay olmayan bir şiddet türüdür. Kadınlar kabullendiklerinden dolayı, cinsel şiddetin bir türü olan evlilik içi tecavüz kavramını çoğu kez kabul etmemektedir ve cinsel saldırıyı fiziksel şiddet olarak tanımlamaktadırlar (Akın, 2013).

4. Ebeveyn tutumu.

Yapılan birçok araştırma çocuğun sosyal hayata uyum sağlamasında ve saldırganlık düzeyinde ebeveyn tutumlarının çocuk üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Çocuklarının kişiliklerinde ilk model olan ebeveynler hem davranışları hem de tutumlarıyla çocuklarını etkilemektedir. Çocuğun kişilik özelliklerinin oluşmasında ailenin çocuğa karşı her bir tutumu etkili olmaktadır. Bu bağlamda ailenin çocuğa karşı tutumu çok önemlidir. Değerler kültürünün hakim olduğu ailede yetişen çocuklar olumlu kişilik ve davranış özellikleri gösterirken, korku kültürünün hakim olduğu ailede büyüyen çocukta ise zorbalık ve saldırganlık gibi olumsuz kişilik özellikleri görülmektedir (İkiz, 2015). Olumsuz kişilik özellikleri taşıyan çocuk, çevresine saldırganca davranarak iletişim problemi yaşamakta, çevresi tarafından dışlanmakta ve bunun sonucunda ruhsal problemler yaşayabilmektedir (Çelik, 2006).

Taklit ve model alma saldırgan davranışlarının öğrenilmesinde önemlidir. Örneğin ebeveynlerde gözlemlenen saldırgan tutum ve eylemleri çocuk benimseyip tekrarlar ve bu durum çocuğun uyumsuz bir kişiliğe sahip olmasına neden olmaktadır (Esteraiç, 2014).

Çocuğun cinsiyet rolünde, etkinlik tercihlerinde, kişilik gelişiminde anne ve babanın gözlenebilen tutum ve davranışları çok önemli derece etkiye sahiptir. Anne ve baba çocuğun davranışlarını kontrolde, çocuğun taleplerini karşılamada ne tamamen engelleyici olmalı ne de tamamen özgür bırakmalıdır. Bu iki uç nokta arasında denge kurulmalıdır. Aile tutumlarında tutarlı davranmalı ve çocuğa güven aşılmalıdır. Ebeveynler, çocuklarının isteklerine uygun koşullar, imkanlar ve belli kriterler doğrultusunda yapmasına izin vermelidir. Örneğin; ebeveyn çocuğa cep telefonunu tamamen yasaklamamalı ya da tamamen özgür bırakmamalıdır. Çocuğun yaşına, şartlara göre uygun kullanım süresi ve zamanını belirlemelidir. Özetle, dengeli ve tutarlı bir şekilde çocuk desteklemelidir (Işık, 2007).

a. Demokratik tutum.

Ebeveyn tutumları içinde en sağlıklı olan tutumdur. Bu tutumda, disiplinler ve kurallar belirlenmiştir ve tüm aile üyeleri için geçerlidir. Çocuk düşüncelerini

rahatlıkla ifade etmektedir. Onaylanmayan davranışların kabul edilmeme sebebi ebeveynleri tarafından çocuğa açıklanmaktadır (Göknar, 2012).

Demokratik tutumda çocuk aile tarafından koşulsuz olarak kabul edilmektedir. Ebeveyn çocuğa rehberlik yaparken çocuğun karar alma sürecine müdahale etmemektedir. Aile içinde kurallar ailece görüşülerek ortak karar alınarak belirlenmektedir. Çocuk aile tarafından alınan kararların sınırları içinde özgürdür. Aile kurallarının oluşturulması ise gerekçelendirilerek yapılmaktadır (Şahin ve Aral, 2012).

Demokratik tutumda, çocuklar sevgi ortamında büyütülüp, özgürlük verilirken aynı zamanda çocukların uyması gereken kurallar vardır. Çocukların alacakları kararlarda ebeveynler çocuklarına rehberlik etmektedirler ve aile ile ilgili alınacak karar öncesi çocuklarının görüşlerini almaktadırlar. Demokratik tutumda büyüyen çocuklar arkadaşlarıyla sağlıklı ilişkiler kurabilmekte, yaşlıları ile çatışma yaşadıklarında baş edebilmekte, kendini kontrol edebilmekte ve çözüm üretebilmektedir (Mujidin, vd. 2022)

b. Otoriter tutum.

Ebeveynler çocukların gelişimsel dönemlerinin özelliklerini önemsemeyerek kendilerinin koyduğu kurallara göre çocuklardan davranış beklemektedirler. Ebeveynin koymuş olduğu bu kuralları çocuk sorgulamamalı, mutlak itaatle yerine getirmelidir. Aksi takdirde yaptırım olarak ceza, olması gereken bir tedbir olarak görülmektedir. Cezanın çok sık kullanılması çocuğun kendini açmasını, düşüncelerini rahatlıkla ifade etmesini engellemektedir (Özyürek, 2018).

Çocukların duygu ve düşüncelerini ifade edememeleri zamanla çocukta öfke ve saldırganlık davranışını artırmaktadır ve bağımsız kişilik gelişimini engellemektedir. Otoriter tutum ile büyüyen çocuklar içe dönük, düşük özgüvenli olmakta, şiddet ve kin gibi olumsuz davranışlar sergilemektedir. Ayrıca ailede otoriter tutum arttıkça çocuktaki olumsuz davranışlar da artmaktadır (Aktaş, 2012).

Otoriter ebeveyn tarafından cezalandırılan çocuk ev dışında saldırganlık davranışı sergileyebilmektedir. Aile, çocuğun dışarıda sergilediği saldırgan tutumu onaylamakta ve güçlü olmanın diğerleri tarafından ezilemeyeceği

düşüncesini taşımaktadır. Bu çocuklar otoritenin olduğu yerde itaatkar tutum sergileyip kendinden talep edilenin en iyisini yapma gayretinde olurken, otorite baskısı olmadığı ve kalktığı yerde etrafına baskı kurmaya çalışmakta ve saldırgan davranışlar sergilemektedir (Kulaksızoğlu, 2002).

c. Aşırı izin verici tutum.

Otoriter ebeveyn tutumunun tam aksi bir durum vardır. Ebeveyn çocuk üzerinde hakimiyet sağlamak yerine çocuğu özgür bırakmaktadır. Ebeveyn tarafından çocuğa neyin doğru neyin yanlış olduğuna dair bilgilendirme yapılmayarak çocuktan yaşayarak, tecrübe edinerek öğrenmesi beklenmektedir. Ebeveynin tek amacı çocuğun mutlu olmasıdır ve çocuğun her talebini yerine getirmeye çabalar. Bu ortamda büyüyen çocuk sabırsız, şımarık, bencil, kıskanç, ihtiyaçları karşılanmayınca öfkeli ve saldırgan, kolay tatmin olmayan davranışlarda bulunmaktadır (Gökner, 2012).

Aşırı hoşgörölü tutumu sergileyen ailede büyüyen çocukta tahammülsüzlük ve bencil duyguların arttığı görülebilmektedir. Böyle bir tutum ortamında büyüyen çocuk, toplumda evde olduğu gibi istekleri karşılanmadığından, sosyal ilişkilerinde problemlerle karşılaşmaktadır (İkiz, 2015).

d. İhmalkâr (ilgisiz) tutum

Bu tutuma sahip ebeveynler çocuğa ilgi ve sevgi barındırmamaktadırlar. Bu tutuma sahip ebeveynler genellikle boş vermeyle hoşgörüyü birbirlerini karıştırdıklarından dolayı çocuğun ebeveyninden bir şey talep etmediği sürece, herşeyin normal olduğunu, çocuğunun bir problemi olmadığını düşünür. Bu tür ebeveynler çocuğun maddi manevi ihtiyaçlarına duyarsızdırlar. Kurallar yok denecek kadar azdır ve çocuk davranışlarında kendi haline bırakılmıştır. Bu tutumla büyüyen çocuk, ebeveynlerinden yeteri kadar sevgi ve şefkat alamamakta, olumsuz benlik ve güvensiz kişilik geliştirmektedir ve kendilerini boşlukta hissetmektedirler. Bu sebeplerden dolayı isyankar, saldırgan, şiddet gibi suç unsuru olabilecek olumsuz davranışlar sergileyebilmektedirler (Özkan, 2014).

e. Aşırı koruyucu tutum

Aşırı koruyucu tutumlu ebeveynler çocuğuna olması gerekenden fazla korunma davranışı göstermekte ve aşırı ilgilenmektedirler. Bu tutumla büyüyen

çocuk başkalarına bağımlıdırlar ve özgüvensiz, kararsız, içe dönük, ilişkilerinde zayıf kişilik özelliklerine sahiplerdir (Aktaş, 2012).

Bu tutumdaki ebeveynler, çevreden gelebilecek tehlikelere karşı çocuğu gereğinden fazla bir çabayla koruyan anne babalar olarak tanımlanmaktadır. Bu tür ebeveynler çocuğun da bir birey olduğunu, kendi kararları kendisinin alabileceğini, bağımsız olmaları gerektiğinin bilincinde değildirler (Arı, vd. 2002).

5. Aile İçi Şiddet ile Saldırganlık İlişkisi

Genellikle olumlu kişilik özellikleri ve davranışları sergileyen çocukların demokratik ebeveyn tutumlu ailelerde yetiştiği, aksine olumsuz kişilik özellikleri ve davranışları sergileyen çocukların ise otoriter ebeveyn tutumlu ailelerde yetiştiği görülmektedir. Ayrıca otoriter ebeveyn tutumlu ailede yetişen çocuklar akranlarına karşı fiziksel ve ilişkisel saldırganlık davranışı sergileyebilmektedir ve sosyal hayatta yetersizlik göstermektedirler (Sarı, 2007).

Çocuklar ebeveynlerini rol model almaktadırlar. Ebeveynleri tarafından olumsuz davranışlara maruz kalan çocuklar arkadaşlarına karşı ebeveynlerinin kendisine davrandığı tarzdaki olumsuz davranışları sergilemektedir. Bunun aksine ebeveynleri tarafından değerler kültürüyle, olumlu davranışlarla yetişen çocuklar ise arkadaşlarıyla uyumlu iletişim kurabilmektedirler. Öfke kontrol sıkıntısı yaşayan anne-babanın hakaret etmesi, bağırması, eşyalara zarar vermesi çocukta benzer saldırgan davranışlar oluşmasına neden olmaktadır (Özbey ve Alisinanoğlu, 2010).

Problemlili ailelere sahip ergenler diğer arkadaşlarına göre daha fazla saldırganca davranış göstermektedir. Saldırganlığın samimi aile ortamının olmadığı, herhangi bir problem karşısında fiziki cezalandırmanın uygulandığı, saldırganca davranış sergileyen ve hükmedici ailelerden geldiği görülmektedir (Beane, 2008).

Öfke ve saldırganlığa yönelik davranışlar sergileyen ebeveynler çocuğunu etkileyebilmekte ve çocuk ebeveynini rol model alabilmektedir. Olumsuz ve otoriter ebeveyn tutumuyla büyüyen çocuklar düşük düzeyde temel sosyal beceriler sergilerken; olumlu ve demokratik ebeveyn tutumuyla büyüyen çocuklar yüksek düzeyde temel sosyal beceriler sergilemektedir.

Öfke yönetiminde başarılı olan ebeveynin, çocuğunun temel sosyal beceriler kazanmasında önemli bir etkisinin olması beklenebilmektedir. Öfkesi kontrolü yapabilen ebeveynlerin çocuklarının temel sosyal becerisinin yüksek olacağı değerlendirilmektedir. Ebeveynlerin öfkelerini kontrol etmesi arttıkça çocuklarının temel sosyal becerilerinin de arttığı bulgusu elde edilmiştir (Özcan, 2018).

C. Sosyal Medya Bağımlılığı

1. Sosyal Medya Bağımlılık Kavramı

Sosyal medya bağımlılığı, diğer bağımlılık çeşitleri gibi (alışveriş bağımlılığı, oyun bağımlılığı, internet bağımlılığı, madde bağımlılığı, alkol bağımlılığı) internetin ve sosyal medyanın insan hayatında yerini almasıyla birlikte bir psikolojik sorun olarak gündemde yerini almıştır (Tutgun ve Ünal, 2019).

Sosyal medyayı kullanma isteğinde tatmine ulaşamama, fazla kullanım, fazla kullanımdan dolayı asıl faaliyetlerin ihmali, fazla kullanımdan dolayı sosyal ilişkilerin zarar görmesi, hayatın stresini unutmama, bir kaçış yeri olarak görme, sosyal medyayı kullanmadığı zamanlarda bunalıma girme, kullanım süresiyle ilgili çevresine yanlış bilgi verme gibi durumlar sosyal medya bağımlılığı kapsamına girmektedir (Savcı ve Aysan, 2017).

Sosyal medya kişinin;

1. Günlük işine ve faaliyetlerine engel oluyorsa,
2. İkili ilişkilere geçişte sorunlara sebep oluyor ise,
3. Sosyal medya hesaplarına düzenli girmediği zamanlarda huzursuzluk duyup endişeye kapılmasına sebep oluyorsa,
4. Akademik başarı düzeyinin düşmesine sebep oluyorsa
5. Sanal dünyayı gerçek gibi algılıyorsa,
6. Algılama eksikliği, odaklanamama durumu yaratıyorsa,
7. Sosyal medya kullanmadan önce hissetmediği panik atak, stres, öfke gibi psikolojik rahatsızlıkların olmasına sebep oluyorsa,

-bu durumda bağımlılık oluşmuş demektir (Çiftçi, 2018).

Sosyal medyanın ve internetin problemlili ve aşırı sürelerde kullanılması ve bir hafta boyunca 8,5-21,5 saat çevrimiçi internette zaman geçirmesi bağımlılık olarak değerlendirilmektedir (Young, 2004).

Sosyal medya bağımlılığı, tıp dünyasında resmi bir hastalık olarak görülmemesine rağmen, sosyal medyayı aşırı kullanma ile ilgili, çok sayıda tartışma yapılmış ve araştırma konusu olarak incelenmiştir. 2020 yılında tüm dünyada başlayan pandemi süreci ülkemizi de etkilemiş, ev karantinası, eğitimin uzaktan yapılması, çevrimiçi alışverişlerin artması ile beraber insanlar uzun saatler bilgisayar ve cep telefonuna, dolayısıyla sosyal medyaya bağlı hale gelmiştir.

2. Ergenlerde Problemlili İnternet Kullanımı

İletişim aracı olarak insan hayatına girdikten sonra hızlı bir şekilde yayılmasıyla dünyada vazgeçilmez iletişim aracı haline gelen internet ile ilgili pekçok disiplin tarafından araştırma yapılmış ve insanda oluşturduğu etkiler kapsamında psikoloji dalının literatür araştırması kapsamına girmiştir. Bunun sonucu olarak internetin hızlı bir şekilde insanların hayatına girmesi ve ayrılmaz bir parçası olmasıyla farklı davranış problemleri gündeme gelmiştir (Batıgün ve Kılıç, 2011).

Ergenlerin TV, video, cep telefonu vb. eğlence ve iletişim araçlarına internetin yaygınlaşmasıyla bilgisayarda veya cep telefonunda zaman geçirme süresinde artış da eklenmiştir (Gürcan ve Hamarta, 2013). Ergenler fiziki olarak yaşadığı evden, şehirden çıkmamaktadırlar ancak internetin imkanıyla her türlü bilgiye anlık sürede ulaşabilmekteler, başka ülkelerdeki bireylerle iletişim kurabilmekte, sanal olarak paylaşımlar yapabilmekteler (Ögel, 2012). Hayatımıza giren internet gerçeği, ergenlerin internet öncesi dönemdeki televizyon izlemek, ailesi ile zaman geçirmek, arkadaşları ile sokakta, parkta oyun oynamak, spor yapmak gibi ritüellerinin değişmesine sebep olmuş, ergenler bu aktiviteler yerine zamanlarını bilgisayar önünde geçirmeye başlamışlardır (Cansever, 2013).

Sosyal medya kullanımı ergenler arasında en popüler faaliyetlerden biri olmasına rağmen, genç örneklemeler arasında sorunlu sosyal medya kullanımına

ilişkin araştırmalar yeterli değildir. Bu çalışmada, Alkol ve Diğer Uyuşturucular Üzerine Avrupa Okul Anketi Projesi (ESPAD) kapsamında 5.961 ergenden meydana gelein ulusal temsili bir Macar örnekleme incelenmiştir. Ergenlerin %4,5'inin risk altındaki gruba ait olduğu ve yüksek düzeyde depresyon belirtileri, düşük benlik saygısı ve yüksek sosyal medya kullanımı bildirdiği görülmüştür. Problemlili sosyal medya kullanımı riski altındaki ergenlerin okul temelli önleme ve müdahale programları tarafından hedef alınması gerektiği sonucuna varılmıştır (Banyai, vd. 2017).

İnternetin özellikle neden ergenlerde olumsuz etkiye sebep olduğu anlamak için ergenlik dönemi gelişimsel özellikleri hakkında bilgi sahibi olmak gerekir. Genellikle ergenlerin problemlili internet kullanmasının temelinde gelişimsel ihtiyaçları yatmaktadır (Ceyhan, 2008). Bu dönemde ergen kimlik arayışındadır, aileden uzaklaşma ve arkadaş gruplarına dahil olmayı temel psikolojik ihtiyaç olarak hisseder. Sosyal onay alma ve arkadaşları tarafından kabul edilmeyi çok önemser. İnternet üzerinde bu isteğini kolaylıkla karşılayabilmektedir (Kaygusuz, 2013).

Ceyhan'a (2011) göre ergenlik döneminde kimlik gelişimi sürecinde ergenin ilgi odağı ailesinden sosyal çevresine kayar ve bu ortamda kimliğini oluşturmaya çalışır. Bu sebeple internet; ergenin kimliğini oluşturacağı sosyal çevreye en kolay ulaşılan önemli bir araç halini almaktadır. Sağladığı imkanlar açısından internet ergenlerin sağlıklı kimlik gelişimine katkı sağlayan iletişim aracı olarak değerlendirilebilir. Ancak, ergenin kimlik oluşturma sürecinde internette kurduğu sanal ilişkilerin gerçek ilişkiler kurmasına bir alternatif olarak görmeye başlaması, ergenin gerçek yaşamında bireysel ve sosyal problemlere yol açar ve ergen sanal ortam bağımlısı olabilir. Ergenler internete kurduğu arkadaş ilişkilerini yüzyüze, gerçek ilişkiye her zaman dönüştürememektedirler. Sanal ortam ergenlerin iletişim becerilerine zarar vermekte, uygun olmayan ilişkiler kurmasına sebep olabilmektedir (Bayraktar, 2013).

Ergen internetteki şiddet içerikli videolar ve oyunların etkisiyle öğretmenlerine ve arkadaşlarına karşı saldırganlık davranışı gösterebilmektedir (Cansever, 2013). Ebeveynler tarafından ergene interneti kullanması konusunda kurallar ve sınırlamalar getirilmiyorsa ve kontrolü sağlanmıyorsa, internetin ergenin gelişimi üzerinde olumsuz etkileri söz konusu olabilmektedir (Çetin,

2009). Ayrıca ergenin yaşına uygun olmayan her türlü internet uygulamaları (video, oyun, görsel, reklam) psiko sosyal, ruhsal ve bedensel yönden ergene zarar verebilmektedir (Balkaya Çetin, 2014).

İnterneti olumsuz bir şekilde kullanan bireyde yalnızlık, depresyon gibi psikolojik rahatsızlıklar ortaya çıkabilmekte ve sosyal çevresiyle kurduğu bağlar zayıflayabilmektedir (Bargh ve McKenna, 2004). Dolayısıyla sosyal çevresiyle bağ kuramayan ergen karşısına çıkan problemler karşısında yalnız kalmakta ve kendini yetersiz ve çaresiz hissedebilmektedir. Bu nedenle ergenin sağlıklı kimlik gelişimi için sanal dünyanın gerçek dünyanın yerine geçmemesi gerekmektedir (Ceyhan, 2008).

Ergenler interneti ödev ve araştırma yapmak, sosyal ilişki kurmak, müzik ve film izlemek, indirmek, oyun oynamak, pornografik içerikli görsel ve video izlemek maksatlı kullanmaktadır (Turnalar ve Kurtaran, 2008). Young (2004) tarafından ergenlerin interneti kötüye kullanma nedenleri; sınırsız ve ücretsiz internet erişimi; internet dışında başka sosyal faaliyetler düşünmeme; internet erişimine aile tarafından kural konulmaması; internetteki faaliyetlerin gizlenebilmesi; gerçek hayattakinden farklı bir kimliğe bürünebilmesi şeklinde sıralanmıştır.

İnternetin yoğun olarak kullanılması, kullanımda sınır belirleyememe, internet kullanım sebebiyle diğer sorumluluklarını yerine getirememe ve sosyal ilişkilerde problemler yaşama faktörleri problemleri internet kullanımı belirleyicileri olarak ifade edilebilmektedir. Bu çerçevede problemleri internet kullanımı ergenlerde sosyal ilişkilerin azalmasına ve kimlik gelişim sürecine zarar verebilmektedir (Zorbaz, 2013).

Aşırı sosyal medya kullanımı, ergenlerin akademik başarı durumlarını olumsuz yönde etkileyebileceği kanaatini oluşturmaktadır. Sosyal medya kullanımı ile ilgili literatür taramaları incelendiğinde sosyal medyanın kullanımının artması ve ergenlerin sosyal medyada fazla zaman geçirmeleri sebebiyle ergenlerde duygusal ve fiziksel sağlıklarında olumsuz etkiler görülmektedir (McNamara, 2018).

3. Sosyal Medya Bağımlılığı İle Saldırganlık İlişkisi

Kim (2013) tarafından, Kore’de 2336 lise öğrencisi ile gerçekleştirilen, aşırı internet kullanımı ve saldırganlık arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmanın sonuçlarına göre; internetin aşırı kullanımı puanları ile saldırganlık puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Fengqiang, vd. (2016) tarafından Çin’in Shandong Eyaletindeki bir üniversiteden 363 lisans öğrencisi üzerinde saldırganlık, internet bağımlılığı, yaşam olayları ve sosyal destek arasındaki ilişkiyi araştırılmıştır. Araştırma sonunda İnternet bağımlılığı saldırganlığı olumlu yönde yordayabilir sonucuna ulaşılmıştır.

Siddiqui vd. (2021) tarafından Pakistan’da internet bağımlılığının siber saldırganlık ve yerinden edilmiş saldırganlık ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırma 513 (173 erkek ve 338 kız) Pakistanlı ergenlik öncesi ve ergen arasında yapılmıştır. Araştırma sonunda gençlerin %34’ünün internet bağımlısı ve internet bağımlılığının yerinden edilmiş saldırganlık ve siber saldırganlık ile pozitif ilişkili olduğu sonucu elde edilmiştir.

Sosyal medya ve saldırganlık arasındaki ilişkiyi inceleyen sınırlı sayıda araştırma sonuçlarından anlaşıldığı gibi, sosyal medyaya bağlı olarak internette daha fazla zaman geçiren ergenlerin, zorbalık ve siber zorbalık gibi akran saldırganlığı davranışlarına daha sık dahil oldukları görülmektedir (Erdinç, 2021).

Güler (2022) Türkiye’de Çorum ilinde ikamet eden 296 birey ile sosyal medya bağımlılığı ve saldırganlık arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Sonuçlar, sosyal medya bağımlılığı ile saldırganlık puanı arasında pozitif ve orta düzeyde bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Gnapika, vd. (2022) tarafından sosyal medya bağımlılığının Hindistan’da Phagwara, Punjab’da bulunan Lovely Professional Üniversitesi’ndeki lisans öğrencileri üzerinde saldırganlık ve genel yaşam kalitesi üzerindeki etkisini incelemiştir. Sonuçlar, sosyal medya bağımlılığı, saldırganlık ve yaşam kalitesi arasında pozitif ve anlamlı bir bağlantı olduğunu göstermiştir.

Yılmaz, vd. (2023) tarafından Türkiye’deki 68 ildeki toplam 843 üniversitesi öğrencisi üzerinde yalnızlık ve saldırganlık davranışlarının akıllı telefon bağımlılığı ile ilgili araştırma yapılmıştır. Araştırma sonucunda

saldırganlığın akıllı telefon bağımlılığını büyük ölçüde etkilediğini ortaya koymuştur.

Lin, vd. (2024) tarafından sosyal medya bağımlılığı ve agresif davranışlar arasındaki ilişkide uyku kalitesinin olası aracılık rolleri ve gece sosyal medya kullanımı 773 İtalyan ortaokul öğrencisinde araştırılmıştır. Araştırma sonunda sosyal medya bağımlılığının agresif davranışlarla pozitif ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

III. YÖNTEM

A. Araştırma Modeli

Bu araştırma, kız mesleki ve teknik lisesi öğrencilerinin saldırganlık davranışlarının sebebinin babanın eğitim seviyesi, sınıf düzeyi, sosyal medya bağımlılığı, aile içi şiddet düzeyi ve dönem sonu notu ile ne derece bağlantılı olduğunun tespit etmeye yönelik nicel araştırmaları kapsayan genel tarama modellenmiş bir çalışmadır. Araştırmanın bağımlı değişkeni öğrencilerin saldırganlığı; bağımsız değişkenleri ise; babanın eğitim seviyesi, sınıf düzeyi, sosyal medya bağımlılığı, aile içi şiddet düzeyi ve dönem sonu notudur.

B. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın evreni Sarıyer İlçe Belediyesi sınırları içerisinde bulunan kız mesleki ve teknik liselerindeki öğrencilerdir. İlçede bulunan iki kız mesleki ve teknik lisesinde çalışılmıştır. Bu iki okuldan amaçlı ve uygun örneklem seçme (purposive and convenience sampling) yöntemiyle katılımcılar belirlenmiştir. Kız mesleki ve teknik liselerindeki her sınıf düzeyinden üçer şube belirlenmiş, toplam 450 öğrenci ile katılımcılar oluşturulmuştur. Ayrıca seçkisiz (random) örneklem seçme yöntemi uygulanamayacağı için uygun örneklem (convenience sampling) seçme yöntemi kullanılmıştır. Uygulama iki okulda 450 öğrenciye yapılmış, öğrencilere verilen formlardan 420 tanesi geri gelmiş, geri gelenlerden de 11 tanesi eksik ve hatalı doldurma, 8 tanesi uç değer olma gerekçesiyle araştırma kapsamından çıkartılmıştır. Bu eleme sonucunda 401 öğrencinin cevap kartları değerlendirilmiştir. Çizelge 1’de belirtildiği gibi araştırmaya her sınıf düzeyinden yakın oranda öğrenci katılmıştır.

Çizelge 1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

	N	%
Sınıf Düzeyi		
9.Sınıf	102	25
10.Sınıf	80	20
11.Sınıf	89	22
12.Sınıf	130	33
Baba Eğitim Düzeyi		
İlkokul Mezunu	142	36
Ortaokul Mezunu	105	26
Lise Mezunu	124	31
Üniversite mezunu	30	7

Katılımcıların tamamı kadındır. Sınıf düzeyi açısından 102'si (%25) 9. sınıf, 80'i (%20) 10.sınıf, 89'u (%22) 11.sınıf ve 130'u (%33) 12.sınıf öğrencisidir. Baba eğitim düzeyi açısından öğrencilerin babalarının 142'si(%36) ilkokul mezunu, 105'i (%26) ortaokul mezunu, 124'ü (%31) lise mezunu ve 30'u (%7) üniversite mezunudur.

C. Veri Toplama Araçları

1. Kişisel Bilgi Formu (Ek-2)

Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu bu çalışmadaki bağımsız değişkenlerden cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi ve babanın eğitim düzeyi hakkında veriler toplanması için örneklemdaki bireyler tarafından doldurulması amacıyla hazırlanmıştır. Hazırlanan kişisel bilgi formu tek sayfa olup bir bölümden oluşmaktadır. Uygulanan kişisel bilgi formunda öğrencilerin adı soyadı, okul no, cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi (9, 10, 11 ve 12.sınıf), babanın eğitim seviyesini (okuryazar değil, okuryazar, ilkokul, ilköğretim, ortaokul, lise, üniversite ve lisans üstü) belirlemeye yönelik toplam altı soru bulunmaktadır. Öğrencilerin dönem sonu notlarının belirlenmesi için isimlerinin öğrenilmesi gerekmiştir. Dönem sonu notu en yüksek 100 olabilmektedir.

2. KAR-YA Saldırganlık Ölçeği (Ek-3)

Ölçek, Karataş ve Yavuzer (2016) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek beşli Likert tipi cevaplar içermektedir ve 23 maddeden meydana gelmektedir. Buna göre; “1-Hiçbir Zaman 2- Nadiren, 3-Ara sıra, 4-Sık sık ve 5- Her zaman” şeklinde tanımlanmıştır. Ölçekten 23 ile 115 arasında puan alınabilmektedir.

Ölçek; fiziksel saldırganlık, düşmanlık, öfke ve sözel saldırganlık olmak üzere dört alt faktörden ve 23 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten toplam puan ve alt faktörlerin puanı alınabilir.

Kar-Ya Saldırganlık Ölçeğinin psikometrik özellikleri tespit için test yarılama yöntemi ve test tekrar test yöntemi, madde analizi, doğrulayıcı faktör analizi, açıklayıcı faktör analizi, ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmaları yapılmış ve iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır.

Açıklayıcı faktör analizi ile ölçeğin açıklama varyansları 0.48 ve 0.81 arasında olduğu tespit edilmiştir. Fiziksel saldırganlık, düşmanlık, öfke ve sözel saldırganlık faktörün toplam açıklama varyansı % 51.7'dir. Tüm ölçek için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı 0.92, her iki yarı için test yarılama katsayısı 0.80, test tekrar test güvenilirliği katsayısı 0.86 olarak bulunmuştur. Saldırganlık ölçeği dört alt faktörüyle doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarıyla doğrulanmıştır.

Saldırganlık ölçeğın Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı için 0.92, fiziksel saldırganlık alt ölçeği için 0.87, düşmanlık alt ölçeği için 0.81, öfke alt ölçeği için 0.80, sözel saldırganlık alt ölçeği için 0.71 olarak bulunmuştur. Güvenilirlik katsayısı test yarılama yöntemi ile hesaplanmış, birinci ve ikinci yarılar için 0.80 olarak hesaplanmıştır. Test tekrar test güvenilirliği ise 0.86 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen değerlere göre, ölçeğın ve alt ölçeklerin güvenilir olduğu ifade edilebilir (Kayış, 2006).

Yapılan araştırmalar sonucunda ölçeğın, lise ve üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini tespit etmede geçerli ve güvenilir olarak kullanılabilen bir ölçme aracı olduğu saptanmıştır (Karataş ve Yavuzer, 2016).

3. Ortaöğretim Öğrencilerine Yönelik Aile İçi Şiddet Ölçeği (Ek-4)

Yıldırım ve Kızmaz (2018) tarafından lise öğrencilerinin aile içinde maruz kaldıkları şiddetin ölçülmesi amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek beşli Likert tipi cevaplar içermektedir ve 28 maddeden meydana gelmektedir. Buna göre; "1- Hiçbir Zaman 2- Nadiren, 3-Ara sıra, 4-Sık sık ve 5- Her zaman" şeklinde tanımlanmıştır. Ölçekten 28 ile 140 arasında puan alınabilmektedir. Ölçek; fiziksel, sözel(psikolojik) ve ekonomik aile içi şiddet olmak üzere üç alt faktörden oluşmaktadır. Ölçekten toplam puan ve alt faktörlerin puanı alınabilir.

AFA sonucunda toplam varyansın %44'ünü açıklayan 3 boyutlu bir yapı elde edilmiştir. Uygulama formu öğrencilere uygulandıktan sonra verilerin güvenilirlik ve geçerlik analizleri yapılmıştır.

Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanarak ölçeğin güvenilirliği test edilmiştir. Fiziksel şiddet için alfa iç tutarlılık katsayısı 0.84, sözel (psikolojik) şiddet için 0.85, ekonomik şiddet için 0.71'tür. Üç boyutlu ölçeğin alfa tutarlılık katsayısı ise 0.91'dir. Ortaöğretim Öğrencilerine Yönelik Aile İçi Şiddet Ölçeği" ile yapılan hesaplamaların güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır (Yıldırım ve Kızmaz, 2018).

4. Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (Ek-5)

Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği, Özgener, Canpolat ve Ekşi (2019) tarafından, bireylerin sosyal medya bağımlılığını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek beşli Likert tipi cevaplar içermektedir ve 9 maddeden meydana gelmektedir. Buna göre; "1-Hiçbir Zaman 2- Nadiren, 3-Ara sıra, 4-Sık sık ve 5-Her zaman" şeklinde tanımlanmıştır. Ölçekten 9 ile 45 arasında puan alınabilmektedir. Hesaplanan toplam puan veya aritmetik ortalamasına göre bireyin sosyal medya bağımlılığı yüksek veya düşük olduğu değerlendirilmektedir.

Açımlayıcı faktör analizi ile 9 maddeli ve tek faktörlü ölçeğin toplam varyansın 56,79'unu açıkladığı tespit edilmiştir. Ölçeğin doğruluğunu kontrol etmek maksadıyla doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır ve elde edilen ölçeğin veri setine iyi uyumlu olduğu tespit edilmiştir.

Ölçeğin, ölçüt geçerliğine kanıt sağlamak amacıyla ergenler için Anlı ve Taş (2018) tarafından geliştirilen Oyun Bağımlılığı Ölçeğinden faydalanılmıştır ve Oyun Bağımlılığı Ölçeği ile orta düzeyde pozitif ilişkide olduğu tespit edilmiştir.

Ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.90 olarak hesaplanmıştır ve güvenilir olduğu tespit edilmiştir. Maddelerin toplam puan üzerindeki etkisini hesaplamak için ise madde-toplam ve madde-kalan korelasyon analizi yapılmıştır (Özgener, vd. 2019). Elde edilen bulgular ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu ile ilgili kanıtları göstermektedir.

D. Verilerin Toplanması:

Araştırmacı tarafından Sarıyer ilçesinde okullar belirlendikten sonra İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğüne izin için başvurulmuştur. İl Milli Eğitim Müdürlüğünden izin alınmayı müteakip ilgili okul yönetimiyle koordine kurulmuş, her okuldaki her sınıf düzeyinden belirlenen öğrencilere sınıf ortamında araştırmacı tarafından Kişisel Bilgi Formu, Saldırganlık Ölçeği, Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve Aile İçi Şiddet Ölçeği uygulanmıştır. Öğrencilerin 2023-2024 güz dönemi not ortalamaları dönem sonunda okul yönetiminden alınmıştır.

E. Verilerin Analizi:

Araştırma verileri “KAR-YA Saldırganlık Ölçeği” (Karataş ve Yavuzer, 2016), “Ortaöğretim Öğrencilerine Yönelik Aile İçi Şiddet Ölçeği” (Yıldırım ve Kızılmaz, 2018) ve “Sosyal Medya Bağımlılık Ölçeği” (Canpolat, vd. 2019) ve Kişisel Bilgi Formundan elde edilmiştir. Bu çalışmada, toplanan verilerin istatistiksel analizleri SPSS 26 programı ile yapılmıştır. 401 veri girişi yapılmış ve veri girişleri kontrol edildikten sonra analiz çalışmaları yapılmıştır. Verilerin normal dağılımını incelemek için çarpıklık ve basıklık değerleri kontrol edilmiştir.

Saldırganlık ve alt faktörleri, aile içi şiddet ve alt faktörleri, sosyal medya bağımlılığı, dönem sonu arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon analizi yoluyla incelenmiştir. Saldırganlıkla baba eğitim düzeyi ve sınıf düzeyi arasındaki ilişkiler Spearman korelasyon analizi yoluyla incelenmiştir. Yordayıcı değişkenlerin (aile içi şiddet, sosyal medya bağımlılığı, dönem sonu notu) ölçüt değişkenini (saldırganlık) yordama gücünü belirlemek için adımlı (stepwise) çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Bu analizin sayıltılarını sınamak için yapılan anazliler ise bulgular bölümünde verilmiştir.

IV. BULGULAR

Bu bölümde değişkenlerin betimleyici istatistikleri, korelasyon analizleri ve adımli çoklu regresyon analizi bulgularına yer verilmiştir.

Çizelge 2. Araştırma Değişkenlerinin Betimleyici İstatistikleri

Değişkenler	En Düşük	En Yüksek	AO	Ss	Çarpıklık	Basıklık
Saldırganlık	23	100	53.08	16.05	0.37	-0.52
Fiziksel Saldırganlık	7	34	13.36	5.06	0.89	0.35
Düşmanlık	7	32	17.42	5.95	0.25	-0.88
Öfke	5	25	12.95	5.36	0.54	-0.58
Sözel Saldırganlık	4	20	9.35	3.53	0.56	-0.08
Aile İçi Şiddet- Toplam	28	99	41.77	13.89	2.13	5.92
Aİ Fiziksel Şiddet	9	34	11.02	3.65	2.72	9.01
Aİ Sözel Şiddet	13	57	23.26	9.61	1.32	1.56
Aİ Ekonomik Şiddet	6	30	7.49	2.80	3.27	15.53
Sosyal Medya Bağımlılığı	9	45	19.40	7.36	0.71	-0.04
Dönem Sonu Notu	16.21	98.88	71.69	16.46	-0.58	-0.40

N = 401 Aİ : Aile İçi

Çizelge-2 incelendiğinde, aşağıda sayılılarla ilgili analizlerde açıklanacağı gibi uç değerler çıkarıldıktan sonra ölçeklerden elde edilen verilerin puan ortalamaları saldırganlık için 53.08 (Ss=16.05), aile içi şiddet için 41.77 (Ss=13.89), sosyal medya bağımlılığı için 19.40(Ss= 7.36), dönem sonu notu için 71.69 (Ss=16.46) olarak hesaplanmıştır.

Verilerin çarpıklık ve basıklığı saldırganlık için (çarpıklık = 0.37 ve sivrilik = -0.52), aile içi şiddet için (çarpıklık = 2,13 ve sivrilik = 5,92), sosyal medya bağımlılığı için (çarpıklık = 0.71 ve sivrilik = -0.04), dönem sonu notu için (çarpıklık = 0.58 ve sivrilik = -0.40) olarak hesaplanmıştır.

Aile içi şiddet toplam puanı dağılımı normal dağılımdan uzaklaştığı için alt ölçeklerden olan aile içi sözel şiddet puanları (çarpıklık = 1.32 ve sivrilik = 1.56) yordayıcı olarak kullanılmıştır.

Çizelge 3. Araştırma Değişkenlerinin Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Saldırganlık										
2.Fiziksel Saldırganlık	0.84**									
3.Düşmanlık	0.75**	0.42**								
4.Öfke	0.85**	0.73**	0.43**							
5.Sözel Saldırganlık	0.78**	0.57**	0.47**	0.60**						
6.Aile İçi Şiddet	0.49**	0.40**	0.39**	0.40**	0.41**					
7.Aİ Fiziksel Şiddet	0.39**	0.34**	0.26**	0.35**	0.32**	0.78**				
8.Aİ Sözel Şiddet	0.50**	0.40**	0.41**	0.40**	0.43**	0.95**	0.61**			
9.Aİ Ekonomik Şiddet	0.20**	0.15**	0.20**	0.15**	0.14**	0.67**	0.47**	0.50**		
10.Sosyal Medya Bağımlılığı	0.41**	0.32**	0.30**	0.33**	0.38**	0.43**	0.29**	0.44**	0.25**	
11.Dönem Sonu Notu	-0.13*	-0.11*	-	-0.08	-0.02	-0.10*	-0.06	-0.11*	-0.06	-
			0.17**							0.13**

N=401 *p <0.05, ** p <0.01

Çizelge-3 incelendiğinde saldırganlık ile fiziksel saldırganlık ($r=0.84$, $p<0.01$), düşmanlık ($r=0.75$, $p <0.001$), öfke ($r =0.85$, $p <0.001$), sözel saldırganlık ($r=0.78$, $p<0.01$), aile içi şiddet ($r =0.49$, $p<0.01$), aile içi fiziksel şiddet ($r=0.39$, $p<0.01$), aile içi sözel şiddet ($r=0.50$, $p<0.01$), aile içi ekonomik şiddet ($r=0.20$, $p<0.01$), sosyal medya bağımlılığı ($r=0.41$, $p<0.01$) arasında pozitif yönlü ve istatistiksel anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Saldırganlık ile dönem sonu notu ($r = -0.13$, $p<0.05$) arasında negatif yönlü ve istatistiksel anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Aile içi sözel şiddet puanları ile aile içi şiddet puanları arasındaki Pearson korelasyonu çok yüksek olarak ($r=0.95$; $p<0.01$) bulunduğu için toplam puanların yansıtacağı bilgilerin kapsanacağı kanısına ulaşılmıştır.

Çizelge 4. Araştırma Değişkenlerinin Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	1	2
1.Saldırganlık		
2.Sınıf Düzeyi	-0.06	
3.Baba Eğitim Düzeyi	0.00	0.02

N=401

Ölçüt değişken saldırganlık puanları alınmıştır. Saldırganlık ile sınıf düzeyi ($r=-0.06$; $p>0.05$) ve baba eğitim düzeyi ($r=0.00$; $p>0.05$) arasındaki Spearman

korelasyonları anlamlı ($p>0.05$) bulunmadığı için yordayıcı olarak bu değişkenlerden yararlanılamamıştır.

Çizelge 5. Saldırganlık ve Alt Ölçekleri ile Baba Eğitim Düzeyinin Betimleyici İstatistikleri

	Baba Eğt. Düzeyi	N	AO	Ss	En Düşük	En Yüksek
Saldırganlık	İlkokul	144	53.82	16.33	23	100
	Ortaokul	105	51.70	17.13	25	92
	Lise	123	52.91	14.47	25	88
	Üniversite	29	55.14	17.37	25	87
	Toplam	401	53.08	16.05	23	100
Fiziksel Saldırganlık	İlkokul	144	13.26	5.28	7	34
	Ortaokul	105	12.99	5.06	7	29
	Lise	123	13.59	4.83	7	28
	Üniversite	29	14.17	5.09	7	23
	Toplam	401	13.36	5.06	7	34
Düşmanlık	İlkokul	144	17.87	5.96	7	30
	Ortaokul	105	17.10	6.22	7	29
	Lise	123	17.13	5.53	7	32
	Üniversite	29	17.66	6.76	8	30
	Toplam	401	17.42	5.95	7	32
Öfke	İlkokul	144	13.35	5.60	5	25
	Ortaokul	105	12.37	5.37	5	25
	Lise	123	12.96	5.06	5	25
	Üniversite	29	12.97	5.45	5	24
	Toplam	401	12.95	5.36	5	25
Sözel Saldırganlık	İlkokul	144	9.34	3.63	4	20
	Ortaokul	105	9.24	3.83	4	20
	Lise	123	9.23	2.93	4	18
	Üniversite	29	10.34	4.14	4	19
	Toplam	401	9.35	3.53	4	20

Çizelge-5’de babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin saldırganlık ölçeğinden elde ettikleri puan ortalaması $\bar{x}=53.82$, babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin puan ortalaması $\bar{x}=51.70$, babası lise mezunu olan öğrencilerin puan ortalaması($\bar{x}=52.91$), babası üniversite mezunu olan öğrencilerin puan ortalaması($\bar{x}=55.14$) olduğu görülmektedir.

Çizelge 6. Saldırganlık ve Alt Ölçekleri ile Sınıf Düzeyinin Betimleyici İstatistikleri

	Sınıf Düzeyi	N	AO	Ss	En Düşük	En Yüksek
Saldırganlık	9.Sınıf	101	54.98	16.43	26	96
	10.Sınıf	79	53.80	16.38	23	97
	11.Sınıf	91	50.93	15.15	26	100
	12.Sınıf	130	52.67	16.15	25	91
	Toplam	401	53.08	16.05	23	100
Fiziksel Saldırganlık	9.Sınıf	101	13.23	5.07	7	26
	10.Sınıf	79	13.80	5.14	7	34
	11.Sınıf	91	12.96	4.66	7	25
	12.Sınıf	130	13.47	5.31	7	29
	Toplam	401	13.36	5.06	7	34
Düşmanlık	9.Sınıf	101	18.77	6.24	7	30
	10.Sınıf	79	17.44	5.38	7	30
	11.Sınıf	91	16.33	5.48	7	30
	12.Sınıf	130	17.13	6.23	7	32
	Toplam	401	17.42	5.95	7	32
Öfke	9.Sınıf	101	13.59	5.45	5	25
	10.Sınıf	79	12.77	5.25	5	25
	11.Sınıf	91	12.51	5.23	5	25
	12.Sınıf	130	12.86	5.47	5	25
	Toplam	401	12.95	5.36	5	25
Sözel Saldırganlık	9.Sınıf	101	9.39	3.41	4	19
	10.Sınıf	79	9.78	3.53	4	17
	11.Sınıf	91	9.14	3.81	4	20
	12.Sınıf	130	9.21	3.42	4	18
	Toplam	401	9.35	3.53	4	20

Çizelge-6'da 9. sınıfta olan öğrencilerin saldırganlık ölçeğinden elde ettikleri puan ortalaması $\bar{x}=54.98$, 10.sınıfta olan öğrencilerin puan ortalaması $\bar{x}=53.80$, 11.sınıfta olan öğrencilerin puan ortalaması($\bar{x}=50.93$), 12.sınıfta olan öğrencilerin puan ortalaması($\bar{x}=52.67$) olduğu görülmektedir.

Bundan sonraki analizlerde adımlı (stepwise) çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan adımlı çoklu regresyon analizinde ölçüt değişken saldırganlık puanları iken, yordayıcı değişkenler aile içi sözel şiddet, sosyal medya bağımlılığı ve dönem sonu notları kullanılmıştır. Değişkenlerin eşitliğe giriş sırası Çizelge-3'deki Pearson korelasyonlarına göre aşağıdaki gibi olmuştur:

- **Ölçüt değişken:**

Saldırganlık

- **Yordayıcı değişkenler ve regresyon eşitliğine giriş sıraları:**

1-Aile içi sözel şiddet ($r=0.50$; $p<0.01$)

2-Sosyal medya bağımlılığı ($r=0.41$; $p<0.01$)

3-Dönem sonu notu ($r=-0.13$; $p<0.05$)

Adımlı çoklu regresyon analizlerine başlamadan önce aşağıda sıralanan sayıltıların sınanması ile ilgili analizler (<https://statistics.laerd.com/>) yapılmıştır:

- Bağımlı (ölçüt) değişkenin sürekli bir değişken olması (eşit aralıklı ya da oranlı ölçüm düzeyi)
- Bağımsız (yordayıcı) değişkenlerin sürekli (eşit aralıklı ya da oranlı ölçüm düzeyi) ya da kategorik (sıralamalı ya da adlandırılmalı-sınıflandırılmalı ölçüm düzeyi)
- Gözlemlerin bağımsızlığı (Durbin-Watson istatistiği ile belirlenmektedir.)
- Bağımlı ve her bir bağımsız değişken arasında doğrusal ilişkilerin olması (Saçılım grafikleri ile incelenmektedir.)
- Eş varyanslılığın (homoscedasticity) değerlendirilmesi (Artık değerlerin saçılım grafikleri görsel olarak incelenmektedir.)
- Çoklu doğrusallığın (multicollinearity) olmaması (Bağımsız değişkenlerin aralarındaki yüksek korelasyon değerlerinin bulunmaması gereklidir.)
- Veri setindeki uç değerlere sahip gözlemlerin olmaması (Uç değerleri belirleyen istatistikler [Mahalanobis uzaklık değeri gibi] incelenmektedir ve “studentized residuals” silinmektedir.)
- Artıkların (residuals, hataların) değerlerine ilişkin dağılımlar yaklaşık olarak normal dağılıma uygun biçimde dağılmalıdır (artıkların histogramları, “P-P Plot” ya da “Q-Q Plot” incelenmektedir.)

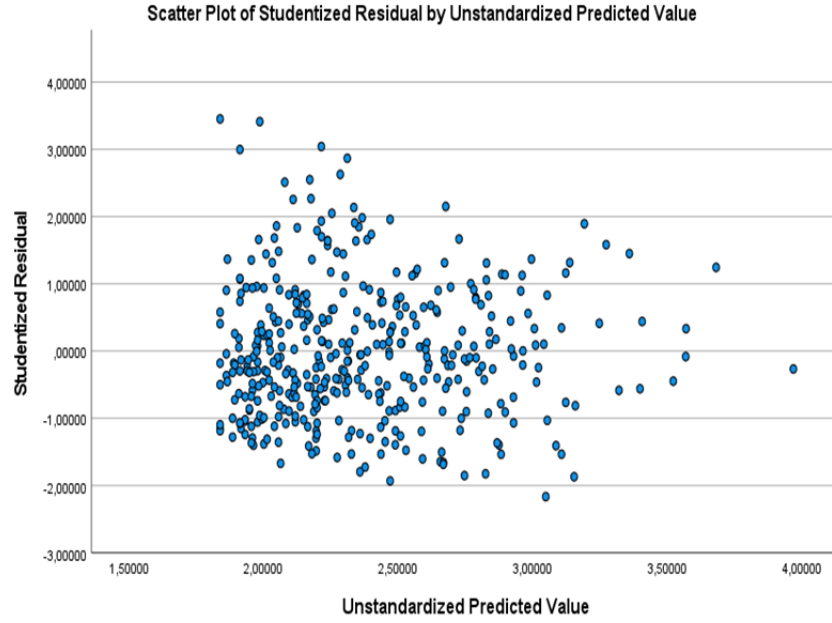
Bu sayıltıların desteklenip desteklenmediği incelendiğinde,

- Ölçüt değişkenin sürekli olduğu,
- Yordayıcı değişkenlerin sürekli olduğu görülmektedir.

Gözlemlerin bağımsızlığı sayıltısı sınamak amacıyla Durbin-Watson istatistiği hesaplanmıştır. Elde edilen Durbin-Watson istatistiği değerinin 2.0'a

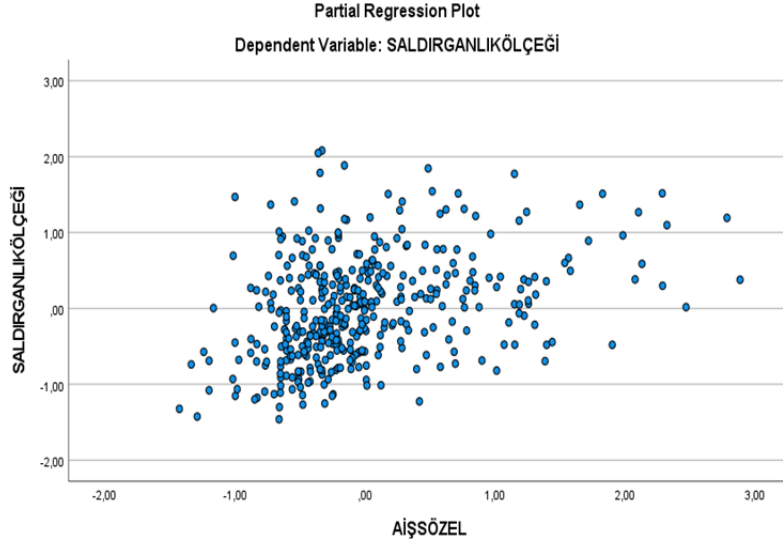
yakın olması gerekmektedir. Elde edilen değer ise 1.86 olarak bulunmuş ve gözlemlerin bağımsızlığı sayılıısının zedelenmediği anlaşılmıştır (otokorelasyon bulunmamaktadır).

Bağımlı ve her bir bağımsız değişken arasında doğrusal ilişkilerin olup olmadığını anlayabilmek için saçılım grafikleri oluşturulmuş ve görsel olarak incelenmiştir. Bu amaçla, ölçüt değişkenin tüm yordayıcı değişkenlerle ve ayrı ayrı saçılım grafikleri incelenmiştir. Saçılım grafikleri kısmi regresyon dağılımları (partial regression plots) için oluşturulmuştur. Bu grafiklerin oluşturulması için Şekil-2’de görüldüğü gibi standardize edilmeyen yordanmış değerler (unstandardized predicted values) ile “studentized residuals” arasındaki grafikler yapılmıştır. Tüm grafikler incelendiğinde ilişkilerin doğrusallık gösterdiğini söyleyebiliriz. Böylece, bağımlı ve bağımsız değişkenlerin arasındaki ilişkilerin doğrusallığı sayılıısı desteklenmiştir.

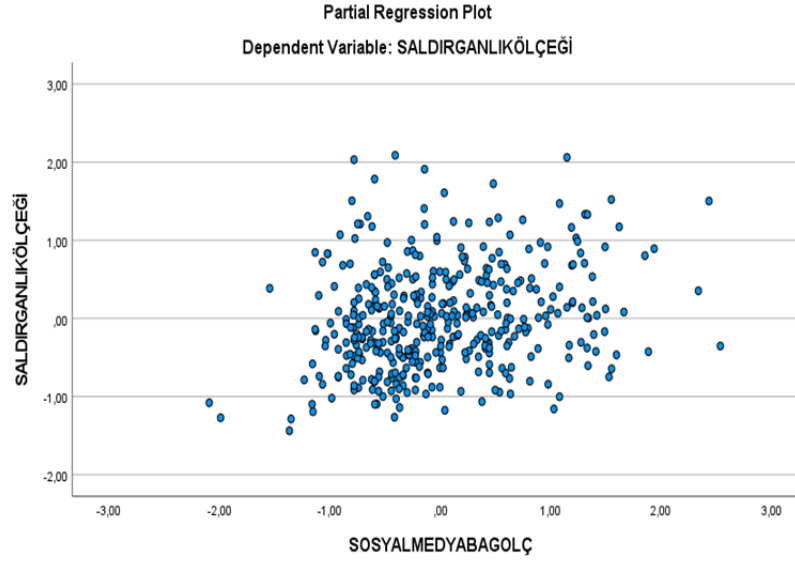

Şekil 2. Standardize edilmeyen yordanmış değerler ile “Studentized residuals” ile arasındaki dağılım.

Şekil-3 ve Şekil-4’de ise kısmi regresyon dağılımları, bağımsız değişkenler için ayrı ayrı yapılmıştır ve doğrusallık sayılıısının desteklendiği görülmüştür.

Şekil 3. Saldırganlık ve Aile İçi Sözel Şiddetin Kısmi Regresyon Dağılımı

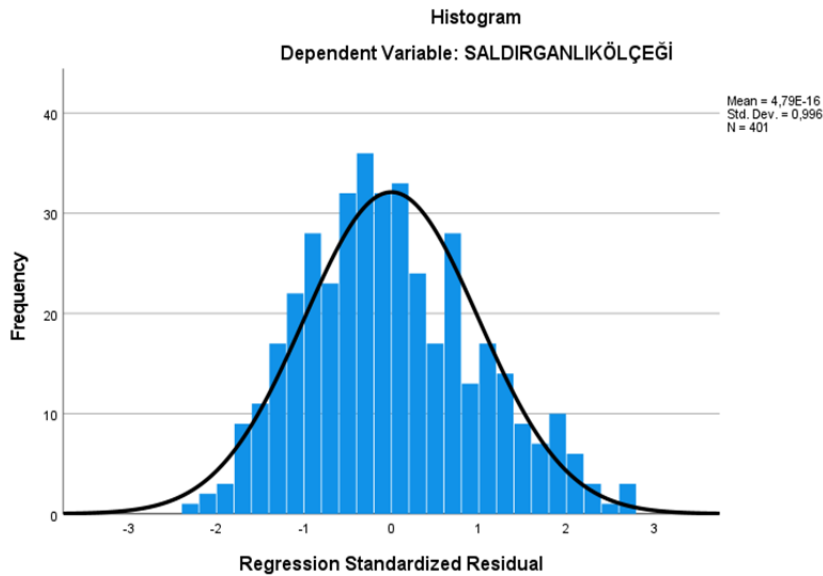
Şekil 4. Saldırganlık ve Sosyal Medya Bağımlılığın Kısmi Regresyon Dağılımı

Çizelge-3 Pearson korelasyon matrisine çoklu doğrusallık sayıltısı ile ilgili olarak bağımlı ve bağımsız değişkenlerin (aile içi sözel şiddet, sosyal medya bağımlılığı ve dönem sonu notu) aralarındaki en yüksek korelasyon değerinin 0.50 (saldırganlık ve aile içi sözel şiddet arasında) olduğu görülmektedir. Bu da değişkenler arasında çoklu doğrusallık sayıltısını zedeleyecek bir korelasyon olmadığını kanıtlamaktadır. Buna ek olarak, Tolerans ile “varyans inflation ratio-VIF” incelenmektedir. Tolerans değerinin 0.01 değerinden küçük olmaması beklenmektedir. VIF ise 10’dan yüksek olmamalıdır (Tolerans değeri 1’e

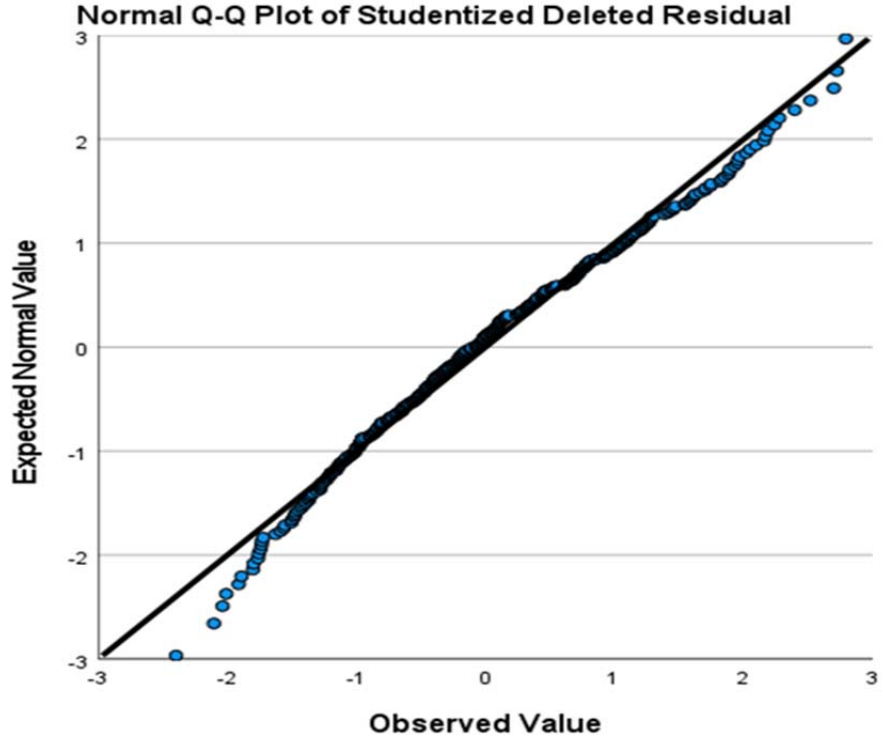
bölünerek hesaplanır). Yapılan hesaplamalarda Tolerans değerinin en küçüğü 0.80 olarak bulunmuştur. VIF değerleri 1.02 ile 1.25 arasındadır. Böylece yine sayıltının desteklendiği kanısına ulaşılmıştır.

Veri uç değerlerin olup olmadığı incelenmiştir. İlk olarak, “casewise diagnostic” ile “studentized residuals” incelenmiş ve 3.00 standart sapma ve ilerisinde standart puanları olan öğrenciler belirlenmiş ve örneklemden çıkarılmışlardır. İkinci olarak, çok değişkenli uç değerlerin bulunması için Mahalanobis uzaklık değeri ($\chi^2=19.843$) hesaplanmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2020). Bunun için ki kare tablosunda bağımsız değişken sayısı olan 3 değeri, serbestlik derecesi olarak kabul edilmiş ve 0.0001 olasılık düzeyindeki ki kare tablo değeri bulunmuştur. Bulunan tablo değeri $\chi^2=16.266$ olarak bulunmuştur. Standart puanı 3.00 üzerinde olan 4 öğrenci, “studentized residuals” 1 öğrenci bulunmuş ve örneklemden çıkarılmışlardır. Ki kare değeri 16.266 değerinden yüksek olan 3 öğrenci bulunmuş ve onlar da örneklemden çıkarılmıştır. Toplamda uç değer olan 8 öğrenci örneklemden çıkarılmıştır.

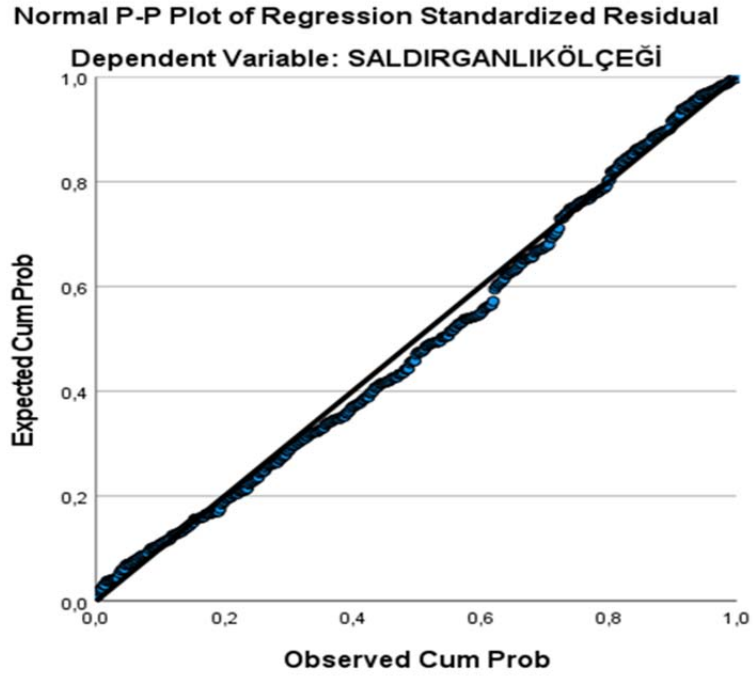
Son sayıltı olarak, hataların (artık) değerlerine ilişkin “P-P Plot” ile “Q-Q Plot” incelenmiştir. Ayrıca, hata değerlerinin normal dağılım özelliğine yakın bir dağılım gösterip göstermediğini anlamak için Şekil-5’de görüldüğü gibi histogram incelenmiştir. Şekil-6’da görüldüğü gibi bu dağılımlar, hatalara ait puanların normal dağılıma yakın özellikte olduğu söylenebilir.

Şekil 5. Saldırganlık Ölçeği Histogramı

Şekil 6. Q-Q Plot Dağılımı

Şekil 7. P-P Plot Dağılımı

Şekil-7 Normal olasılık dağılımları (probability plots; P-P Plots) ve saçılım grafikleri ile standardize edilmiş hataların regresyonu ve standardize edilmiş yordanmış değerlerin regresyonuna ait histogram.

Çizelge 7. Bağımsız Değişkenlerin Öğrencilerin Saldırganlık Düzeyini Yordamasına İlişkin Adımlı Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Model	Yordayıcılar	B	Ss	β	t	p	R	R ²	Adj R ²	F	sd
1	Sabit	33.49	1.82	-	18.430.000***	0.50	0.25	0.25	135.96	1	
	AİSŞ	0.84	0.07	0.50	11.660.000***						
2	Sabit	27.60	2.13		12.980.000***	0.55	0.30	0.29	24.66	1	
	AİSŞ	0.67	0.08	0.40	8.63	0.000***					
	SMB	0.51	0.10	0.23	4.97	0.000***					

Bağımlı Değişken: Saldırganlık ***p<0,001

AİSŞ: Aile İçi Sözel Şiddet

SMB: Sosyal Medya Bağımlılığı

N=401

Çoklu regresyon analizlerinin sayıltılarının incelenmesi ve hiçbir sayıltının zedelenmediği anlaşıldığı için adımlı çoklu regresyon analizine geçilmiştir. Ölçüt değişkenin saldırganlık, yordayıcı değişkenlerin ise (eşitliğe giriş sırasına göre) aile içi sözel şiddet, sosyal medya bağımlılığı ve dönem sonu notu olarak belirlendiği analiz sonucunda, dönem sonu notunun anlamlı bir katkı sağlamadığı belirlenmiştir.

Çizelge-7’de görüldüğü gibi kurulan regresyon modelinin istatistiksel bakımdan anlamlı olduğu bulunmuştur (Düzeltilmiş R² = 0.25; F_[1, 399] = 135.96 p<0.001). Saldırganlığın en güçlü yordayıcısı olarak bulunan aile içi sözel şiddet varyansın %25’ini açıklamaktadır. Sosyal medya bağımlılığı ise varyansın % 4’ünü açıklayabilmiştir (Değişim R² = 0.04; Düzeltilmiş R² = 0.29; F_[1,399] = 24.66, p<0.001).

V. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

A. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada, İstanbul ili Sarıyer ilçesindeki kız mesleki ve teknik liselerindeki öğrencilerin saldırganlık davranışlarının yordayıcıları (baba eğitim düzeyi, sınıf düzeyi, aile içi şiddet düzeyi, sosyal medya bağımlılığı ve dönem sonu notu) ele alınmıştır. Saldırganlık ile sınıf düzeyi ($r=-0.06$; $p>0.05$) ve baba eğitim düzeyi ($r=0.02$; $p>0.05$) arasındaki Spearman korelasyonları anlamlı ($p>0.05$) bulunmadığı için baba eğitim düzeyinin ve sınıf düzeyinin saldırganlığı yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Verilerin normallik testinde öğrencilerin aile içi şiddet ölçeği puanlarının dağılımının normal dağılıma uygun olmadığı, ancak alt faktörlerden aile içi sözel şiddetin normal dağılıma uygun olduğu tespit edilmiştir. Saldırganlık ölçeği ile aile içi şiddet ölçeğinin ve alt ölçeklerinin Pearson Korelasyon sonuçlarına göre aile içi şiddeti ile aile içi sözel şiddet arasında yüksek korelasyon ($r=0.95$) olduğu görülmüştür.

Adımlı çoklu regresyon analizi sonucunda aile içi sözel şiddet düzeyi saldırganlığı %25 ve sosyal medya bağımlılığının ise %4 düzeyinde açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu bölümde araştırmada yapılan testlerden elde edilen veriler ile bağımlı ve bağımsız temelli literatür taraması esas alınmıştır.

1. Babanın Eğitim Seviyesinin Saldırganlık Davranışını Yordama Gücü ile İlgili Tartışma

Bu çalışmada incelenen konulardan birisi saldırganlık davranışını baba eğitim düzeyinin anlamlı biçimde yordayıp yordamadığını belirlemektedir. Araştırma sonucunda babanın eğitim düzeyinin saldırganlık davranışını yordamadığı bulunmuştur.

Çalışmada ortaokul mezunu babaların saldırganlık eğiliminin en düşük olduğu (AO=51.70, ss=17.13), üniversite mezunu babaların saldırganlık eğiliminin (AO=55.14, ss=17.37) en yüksek olduğu, ilkokul ve lise mezunu babaların saldırganlık eğilimlerinin birbirine yakın olduğu saptanmıştır. Literatürde bu konu ile ilgili farklı sonuçların bildirildiği görülmektedir.

Daha önceki araştırmalarda bazı araştırmacılar (örneğin, Başaran, 2008; Duran, vd. 2013; Gürsoy, 2010; Sukut, 2009) araştırmının sonucuyla paralel şekilde babanın eğitim düzeyinin saldırganlığı yordamadığı sonucuna ulaşmışlardır. Bunun yanında daha önceki bazı araştırmalar tarafından ise (örneğin, Ağlamaz,2006; Avcı, 2010; Kaya, vd. 2019) babanın eğitim düzeyinin saldırganlık davranışını yordadığı sonucu elde edilmiştir.

Avcı (2010) gençler düşünce ve eylemlerini örnek alacağı çevresindeki bireylere ihtiyaç hissettiğinden genellikle annelerini ve babalarını örnek alırlar. Erkekler babayı örnek alırken kızların anneleriyle özdeşim kurmaya çalıştıklarını belirtmiştir. Duran, vd. (2013) tarafından yapılan araştırmada çocukların saldırganlık puanları üzerinde baba eğitim düzeyinin etkili olmadığı, bunun yanında anne eğitim seviyesinin çocukların saldırganlık davranışını etkilediği sonucunu bulmuşlardır.

2. Sınıf Düzeyinin Saldırganlık Davranışını Yordama Gücü ile İlgili Tartışma

Öğrencilerin sınıf düzeyleri saldırganlık davranışı arasındaki ilişki incelendiğinde sınıf düzeyinin saldırganlık davranışını yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bazı araştırmacılar (örneğin, Ağlamaz, 2006; Avcı, 2010) benzer şekilde saldırganlığın sınıf düzeyine göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşmışlardır. Ancak bazı araştırmacılar tarafından (örneğin, Başaran, 2008; Karataş, 2008) sınıf düzeyinin saldırganlık davranışını yordadığı sonucu elde edilmiştir.

Başaran (2008) tarafından 264 kız ve 440 erkek öğrenci üzerinde yaptığı araştırmada saldırganlık ve sınıf düzeyi arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Başaran, bunun sebebinin sınıf düzeyinin artmasıyla öğrencilerin fiziki olarak değişmesinin önemli bir faktör olabileceğini ileri sürmüştür.

3. Aile İçi Sözel Şiddetin Saldırganlık Davranışını Yordama Gücü ile İlgili

Tartışma

Aile içi sözel şiddet ile saldırganlık incelendiğinde aile içi sözel şiddetin saldırganlık davranışını yordadığı bulunmuştur.

Aile içi şiddet düzeyinin alt ölçeklerinden aile içi sözel şiddet düzeyinin saldırganlığı yordamada en güçlü alt faktör olduğu görülmüştür.

Bazı araştırmacılar (örneğin, Avcı, 2010; Başaran, 2008; Gümüş, 2011; Özcan,2018) araştırma sonucuna paralel olarak aile içi şiddet düzeyinin saldırganlık eğilimini etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Gümüş (2011) tarafından saldırgan davranışı gösteren 30 öğrencinin ve saldırganlık davranışı göstermeyen 30 öğrencinin aile içi şiddet düzeyi ölçülmüş olup araştırma sonucunda saldırganlık davranışı gösteren öğrencilerin kendilerinin ve annelerinin babalarından şiddet gördüğü tespit edilmiştir.

Lakhdır, vd. (2020) ebeveyn-çocuk ilişkisi ve fiziksel saldırganlık arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için 2009 yılında 5192 Pakistanlı okula giden ergenden oluşan Küresel Okul Temelli Öğrenci Sağlığı Araştırması (GSHS) verileri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda uzun süreli zorbalığa maruz kalan ergenlerin zorbalığa maruz kalmayan ergenlere kıyasla daha yüksek fiziksel saldırganlık eğilimine sahip olduğu; benzer şekilde, fiziksel travma geçirmiş ergenlerde fiziksel saldırganlık görülme sıklığı travma geçirmemiş ergenlere kıyasla yaklaşık iki kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmanın bulguları, zayıf ebeveyn bağının ve aile içi şiddetin saldırgan ergenlerde potansiyel faktörler olarak rol oynadığını göstermektedir ve çocukların ebeveynleri için ebeveyn danışmanlığı, eğitim ve aile terapileri gibi ebeveyn müdahalelerine duyulan ihtiyacı da vurgulamaktadır.

4. Sosyal Medya Bağımlılığının Saldırganlık Davranışını Yordama Gücü ile İlgili Tartışma

Saldırganlık ölçeği puanları sosyal medya bağımlılık ölçeğinden elde edilen puanları incelendiğinde sosyal medya bağımlılığının saldırganlık davranışını yordadığı bulunmuştur.

Araştırma sonucuna paralel olarak bazı araştırmacılar (örneğin, Güler, 2022; Günay, 2011; Özgenel, vd. 2019) benzer şekilde sosyal medya bağımlılık düzeyinin saldırganlık davranışını yordadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmacılar sosyal medya bağımlılığını çevrim içi oyun bağımlılığı, Twitter, Facebook, Instagram vb. uygulama bağımlılığı alt faktörleri olarak incelemiştir. Ancak yapılan inceleme sayısının yeterli olmadığı sosyal medya bağımlılığı ve saldırganlık arasında daha fazla literatür çalışması yapılmasına ihtiyaç olduğu düşünülmüştür.

5. Dönem Sonu Notunun Saldırganlık Davranışını Yordama Gücü ile İlgili Tartışma

Araştırma sonucunda dönem sonu notunun saldırganlık davranışını yordadığı bulunmuştur. Birçok araştırmada da (örneğin, Finn ve Fron, 2003; Öz, 2007; Öztürk ve Ilgar, 2014; Scott, vd. 2001) benzer şekilde akademik başarının saldırganlık eğilimi ile ilgili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Kurtyılmaz (2005) tarafından 2004–2005 eğitim-öğretim yılında Anadolu ve Osmangazi Üniversitelerinde öğrenim gören 1437 öğretmen adayların saldırganlık davranışlarının iletişim ve problem çözme becerileriyle ve akademik başarı ile olan ilişkileri incelenmiştir. Öğretmen adaylarında ilişki ve problem çözme becerilerin saldırganlığın güçlü yordayıcıları olduğu, akademik başarının ise saldırganlığı yordamadığı sonucuna ulaşmıştır ve akademik başarının saldırganlığın yordayıcı olup olmadığı ile ilgili farklı yaş gruplar üzerinde araştırma yapılmasını değerlendirmiştir.

B. Öneriler

1. İleride Yapılacak Araştırmalara İlişkin Öneriler

- Araştırmanın amacında belirtildiği gibi kız mesleki ve teknik lise öğrencilerinin saldırganlık seviyelerinin düşürülmesi ile ilgili bir psikoeğitim programı yapılırsa aile içi sözel şiddet ve sosyal medya bağımlılığı konularında içerik hazırlanabilir.
- Alan yazında kız mesleki ve teknik liselerinde saldırganlık, saldırganlığın güçlü yordayıcıları olan aile içi sözel şiddet düzeyi ve

sosyal medya bağımlılığıyla ilgili çalışmalar yoktur. Bu nedenle kız mesleki ve teknik liselerine yönelik benzer çalışmalar yapılarak alana katkı sağlanabilir.

- 2017 yılında yayınlanan “Türkiye’de Çocuğa Karşı Şiddet Durum Raporu”na göre Türkiye’de çocuğa karşı şiddetle ilgili yeteri kadar resmi istatistik bulunmamaktadır (URL-5). Bu nedenle çocuğa karşı şiddete yönelik çalışmalar yapılarak alana katkı sağlanabilir.
- Alan yazında aile içinde şiddet ortamında yetişen çocukların toplum hayatında ve okullarda saldırganca davranışlar sergileyebilecekleri belirtilmektedir (Ünal, 2005). Yeni yapılacak çalışmalarda aile içi şiddeti önlemeye yönelik yasal düzenlemeler ve kurumsal mekanizmaların işlevi araştırılabilir.

2. Alanda Çalışan Uzmanlara İlişkin Öneriler

- Tüm Öğrenciler (Birincil Önleme) İçin Öneriler
 - Aile eğitimi ve aile iletişimi konularını kapsayan, ailelerin katılımının da sağlandığı konferanslar planlanabilir. Hem öğrenciler hem de aileler sosyal medya hakkında bilinçlendirilebilir ve sağlıklı kullanım konusunda bilgilendirilebilir.
 - Psikoloji, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Adab-ı Muhaşeret gibi derslere karşıdakine zarar veren yıkıcı düşünceleri ve eylemleri önlemeye yönelik mesajlar veren konular dahil edilebilir.
 - Öğrencilerin kendilerini ifade etmelerini desteklemek amacıyla ilgi ve yeteneklerine uygun olarak okulda sosyal kulüp çalışmalarına aktif katılımı sağlanabilir.
- Risk Altındaki Öğrenciler (İkincil Önleme)
 - Sosyal medya bağımlılığını azaltmak ve sosyal medya ile zihinsel meşguliyeti en aza indirmek için öğrencilere

yönelik öğrencilerin ilgilerini çekebilecek spor, sanat, bilim aktiviteleri artırılabilir.

- Öğrencilere saldırganlık davranışı ve sosyal medya bağımlılığı konularında farkındalık geliştirme, saldırganlıkla ve sosyal medya bağımlılığıyla baş etme ve azaltmaya yönelik beceri kazandırma amacıyla etkili eylem planları yapılabilir.
- Saldırganlık Davranışı Gösteren Öğrenciler (Üçüncül Önleme) İçin Öneriler
 - Okul psikolojik danışmanları tarafından yüksek saldırganlık davranışı gösteren öğrencinin ebeveynleriyle okulda birebir görüşme yapılabilir.
 - Saldırganlık davranışı gösteren öğrenci okul psikolojik danışmanı tarafından takip edilebilir, aynı zamanda psikiyatriste yönlendirebilir.

VI. KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- ARI, R., ÇAĞDAŞ, A. VE ŞAHİN, Z. S. (2002). **Çocuk ve ergende sosyal ve ahlak gelişimi**. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- AYAN, S. (2010). **Aile ve Şiddet, Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet**. Ankara: Ütopya Yayınevi,
- ATKINSON, R. L., ATKINSON, R. C., HILGARD, E. R. (1995), **Psikolojiye Giriş 1**, Çev., K. Ataköy, M. Ataköy, A. Yavuz, Sosyal Yayınları, İstanbul.
- BAYRAKTAR, F. (2013). **İnternet ve ergen gelişimi**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- BEANE, A. L. (2008). **Protect your child from bullying expert advice to help you recognize, prevent, and stop bullying before your child gets hurt**. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- CANSEVER, A. (2013). **Ergenlerin internet kullanımının toplumsal ilişkilerinde yarattığı sorunlar**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- ÇELİK, G. (2017). **Öldüren Erkek (lik)ler**. İstanbul: Renas Yayıncılık.
- DOLLARHIDE, C.T., VE SAGINAK, K.A. (2003). **School counseling in the secondary school**. Boston: Allyn and Bacon.
- FİELD, A. (2013). **Discovering statistics using SPSS**. Sage Publications.
- GANDER, J. M., GARDNER H.W. (1993), **Çocuk ve Ergen Gelişimi**, Editör: B. Onur, İmge Kitabevi Ankara
- GÖKNAR, Ö. (2012). **Bilinçli çocuk yetiştirme**. Ankara: Arkadaş Yayıncılık.
- GÜRCAN, N. VE HAMARTA, E. (2013). **Problemlerli internet kullanımı ve uyum**. Anı Yayıncılık: Ankara.
- HİNKLE, D. E., WİERSMA, W., & JURŞ, S. G. (2003). **Applied Statistics for the Behavioral 15/23 Sciences**. Houghton Mifflin Company

- IOANNOU, M. (2011). **Aile içi Şiddet**. David Canter (Ed.), Suç Psikolojisi içinde. Ankara: İmge.
- JİGAU, M., LIICEANU, A., & PREOTEASA, L. (2006). Violence in school. Bucharest: UNICEF
- KARAHAN, T. FİKRET VE MEHMET E. SARDOĞAN (1994), **Psikolojik Danışma Kuramları**, Birsen Yayınevi, İstanbul.
- KAWABATA Y, COYNE S.M, OSTROV J (2018). Relational aggression in a cultural context. **In The Oxford handbook of relational aggression**. England, UK: Oxford University Press. Crossref.
- KAYGUSUZ, C. (2013). **Psikolojik ihtiyaçlar ve internet bağımlılığı** Anı Yayıncılık: Ankara
- KORKMAZ, İ. (2003). **Sosyal Öğrenme Kuramı, Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**. Binnur Yeşilyaprak (Ed.). Ankara: Pegem yayıncılık.
- KÖKNEL, Ö. (1996). **Bireysel ve Toplumsal Şiddet**, 1.Baskı. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- KULAKSIZOĞLU, A. (2002). **Ergenlik psikolojisi**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- MAYERS, A. (2013). **Introduction to statistics and SPSS in psychology**. Pearson Education Limited
- MCWHIRTER, J.J., MCWHIRTER, B. T., MCWHIRTER, E. H., VE MCWHIRTER, R. J. (2004). **At risk youth**. Belmont: Thomson Brooks Cole.
- MOELLER, THOMAS G. (2001). **Youth Aggression and Violence: A Psychological Approach**. London: Lawrence Erlbaum Associates
- MURRAY-CLOSE D, NELSON D.A, OSTROV J.M, CASAS J.F, CRICK N.R, CICCETTI D (2016). **Relational aggression: A developmental psychopathology perspective**. **In Developmental psychopathology**. 3rd ed New York, NY: Wiley. Crossref.
- ÖGEL, K. (2012). **İnternet Bağımlılığı, İnternetin Psikolojisini Anlamak ve Bağımlılıkla Başa Çıkmak**. Türkiye İş Bankası Yayınları: İstanbul.

- ÖZGÜVEN, İBRAHİM ETHEM (2000), **Evlilik ve Aile Terapisi**, PDREM Yayınları, Ankara
- ÖZYÜREK, R.ve TARIM, K. (2020) **Psikolojik Danışmada İstatistik ve IBM SPSS Uygulamaları**, Ankara: Pegem Akademi, ss.60
- SAHRANÇ, Ü. (2010). **Temel Öğrenme Ortamları: Aile-Okul-Sınıf**, İ. Yıldırım (Ed.). Eğitim Psikolojisi içinde. Ankara: Anı Yayıncılık, ss.323-348.
- SCHARF, C. (2000), “Gender Differences In Adolescent Aggression: An Analysis Of Instrumentality v Expressiveness”, Michigan University Department Of Clinical Psychology, Michigan.
- SWEARER, S. M., SIEBECKER, A. B., JOHNSEN-FRERİCHS, L. A., & WANG, C. (2009). Assessment of bullying/victimization. In S. R. Jimerson, S. M. Swearer, & D. L. Espelage (Eds.), **Handbook of bullying in schools an international perspective** (pp. 87-99). New York: Routledge.
- ŞAHİN, Z. (2018). Aile içi şiddet maduru olan kadınlarda kendilik algısı, psikopatoloji ve bilişsel duygu düzenleme stratejileri. İstanbul: Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- TABACHNICK, B.G., ve FIDELL, L.S. (2013). **Using Multivariate Statistics**. Pearson.
- YANBASTI, GÜLGÜN (1990), “**Kisilik Kuramları**”, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir.

MAKALELER

- ACAR, B (2002) “Sistem Kuramı” **Toplum ve Sosyal Hizmet**, Cilt:13, Sayı:1, ss.29-35
- ACKER, V. (2007). Antisocial, aggressive, and violent behavior in children and adolescents within alternative education settings: **Prevention and intervention. Preventing School Failure**, Cilt:51 Sayı:2, ss.5-10.
- AĞLAMAZ, T (2006) “Lise öğrencilerinin saldırganlık puanlarının kendini açma davranışı, okul türü, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba öğrenim düzeyi ve ailenin aylık gelir düzeyi açısından incelenmesi” (Yayımlanmamış

Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

AKIN, M. (2013). Aile içi şiddet. **Journal of Istanbul University Law Faculty**, Cilt: 71, Sayı: 1, s.s.27-41.

ANDERSON, C.A., & BUSHMAN, B.J. (2002). Human aggression, **Annual Review of Psychology**, Cilt: 53, ss.27-51.

ANLI, G. VE TAŞ, İ. (2018). Ergenler için Oyun Bağımlılığı Ölçeği Kısa Formu'nun geçerlik ve güvenirlik çalışması. **Turkish Study**, Cilt: 13, Sayı:11, ss.189–203. <http://dao.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13371>

AVCI, M. (2010). Ergenlikte Toplumsal Uyum Sorunları. Atatürk **Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:7, Sayı:1, 39-63.

AYAN, S. (2007). Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri. **Anadolu Psikiyatri Dergisi**, Cilt: 8, ss.206-214.

BANDURA, ALBERT (1989), Human agency in social cognitive theory. **American Psychologist**, 44(9), s.1175-1184

BÁNYAI, F., ZSILA, Á., KIRÁLY, O., MARAZ, A., ELEKES, Z., GRİFFİTHS, M. D., ve DEMETROVICS, Z. (2017). Problematic social media use: Results from a large-scale nationally representative adolescent sample. **PloS one**, Cilt: 12, Sayı:1,

BATIGÜN, A. D. VE KILIÇ, N. (2011). İnternet bağımlılığı ile kişilik özellikleri, sosyal destek, psikolojik belirtiler ve bazı sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiler. **Türk Psikoloji Dergisi**, Cilt: 26 Sayı:67, ss.1–10.

BEVERIDGE, C., (2022) 150+ social media statistics that matter to marketers in 2022. Soc. Media Mark. Manag. Dashboard. URL <https://blog.hootsuite.com/social-media-statistics-for-social-media-managers/> (accessed 12.21.22).

BJÖRKQVIST, K., LAGERSPETZ, K. M., & KAUKIAINEN, A. (1992). Do girls manipulate and boys fight? Developmental trends in regard to direct and indirect aggression. **Aggressive Behavior**, Cilt: 18, Sayı:2, ss.117–127. [https://doi.org/10.1002/1098-2337\(1992\)18:23.0.CO;2-3](https://doi.org/10.1002/1098-2337(1992)18:23.0.CO;2-3)

- BLACK, S. (2002). Why do schools vandals do it? **The Education Digest**, 68(2), ss.15-20.
- BOAOER, P, TİSAK, M.S. (2005). “Children’s beliefs about the continuity of aggression. Aggressive Behavior”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi** Cilt: 32, Sayı: 2, ss.172-188.
- BROWN, G. L.,KOGAN, S. M.,KIM, J. (2017) “From Fathers to Sons: The Intergenerational Transmission of Parenting Behavior Among African American Young Men”, **FamilyProcess**, 1-16.
- BUSS, AH VE PERRY, M (1992) The Aggression Questionnaire. **J Pers Soc Psych**, Cilt: 63, Sayı:2, ss.452-459
- CEYHAN, A. A. (2011). Ergenlerin problemlı internet kullanım düzeylerinin yordayıcıları. **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi**, Cilt:18, Sayı:2, ss.85–94.
- CEYHAN, E. (2008). Ergen ruh sağlığı açısından bir risk faktörü: İnternet bağımlılığı. **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi**, Cilt:15, Sayı:2, ss.109-116
- CROTHERS, L. M., SCHREİBER, J. B., FİELD, J. E., & KOLBERT, J. B. (2009). Development and measurement through confirmatory factor analysis of the Young Adult Social Behavior Scale (YASB). **Journal of Psychoeducational Assessment**, Cilt:27, Sayı:1, ss.17–28. <https://doi.org/10.1177/0734282908319664>
- ÇETİN, Ş. (2009). Eğitim fakültesi öğrencilerinin akademik erteleme davranışlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. **Gazi Üniversitesi Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt:25, ss.1-70.
- ÇİFTÇİ, H. (2018). Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Medya Bağımlılığı. **MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:7, Sayı:4, ss.417-434.
- DATTA, P., CORNELL, D., & KONOLD, T. (2022). Association of Teen Dating Aggression With Risk Behavior and Academic Adjustment. **Journal of Interpersonal Violence**, Cilt:37, Sayı:2, Ss.7-8, NP3930-NP3953. <https://doi.org/10.1177/0886260520951305>

- D'ECIEUAO, J. P., HEINEN, A., & WILLEMS, H. (2019). Social media and its role in friendship driven interactions among Young people: A mixed methods study. **YOUNG**, Cilt: 27, Ss.18–31. <https://doi.org/10.1177/1103308818755516>
- DEAUAO, K., DANE, F. C., & WRIGHTSMAN, L. S. (1993). "Social psychology in the '90 (6th ed.)". **Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company.**
- DEĞİRMENCİOĞLU, S. M. (2006). Toplumsal, kültürel ve inanca dayalı kökenler ısıgında okulda siddet. **Toplumsal Bir Sorun Olarak Siddet Sempozyumu.** Ss.169- 208. 20-21 Mayıs Ankara: EğitimSen Yayınları.
- DOĞRUCAN, A., YILDIRIM, Z. (2020). Kadına yönelik aile içi Gıddet üzerine bir inceleme. **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, ss.122-138.
- DURAN, M., ÇELİKÖZ, N., ve TOPALOĞLU, A. Ö. (2013). Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi. **İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt: 14, Sayı: 2, ss.121-137.
- FENGQIANG, G., JIE, AO., YUEQIANG, R., & LEI, H. (2016). The relationship between internet addiction and aggression: multiple mediating effects of life events and social support. **Psychology research**, Cilt: 6, Sayı :1, ss.42-49
- FİNN, KRİSTİNE V. VE MİCHAEL R. FRON (2003) "Predictors of Aggression at School: The Effect of School-Related Alcohol Use", **National Association of Secondary School Principals. NASSP Bulletin**, Cilt: 87, Sayı:6 ss.38-54.
- GALEN, B. R., & UNDERWOOD, M. K. (1997). A developmental investigation of social aggression among children. **Developmental Psychology**, Cilt: 33, Sayı: 4, ss.589-600. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.33.4.589>
- GNAPIKA, M., KOUR, B., DADHWAL, A., & RANJAN, R. (2022). Effect of Social Media Addiction on Aggression and Overall Quality Of Life on Undergraduate Students. **NeuroQuantology**, Cilt:20 Sayı:17, ss.14-18.
- GULATİ, G., KELLY, B. D. (2020). Domestic violence against women and the COVID-19 pandemic: What is the role of psychiatry? **International journal of law and psychiatry**, Cilt: 71, 101594.

- GÜLER, H., ÖZTAY, O. H. & ÖZKOÇAK, V. (2022). Evaluation of the Relationship Between Social Media Addiction and Aggression. **Gaziantep University Journal of Social Sciences**, Cilt: 21, Sayı: 3, ss.1350-1366.
- GÜRSOY, F. (2002) Annesi çalışan ve çalışmayan çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi. **Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi**. Haziran-Aralık. Cilt: 6, Sayı: 7, ss.7-15.
- GÜVEN, M. (2003). School safety in Turkey and the role of school counselor. **International Journal of Educational Reform**, Cilt: 12, Sayı: 4, ss.317-325.
- KARABULUT, D. H. (2017). Ergenlik Döneminde Çocuğu Olan Babaların Baba Katılımı ve Eş Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. **Psikoloji Çalışmaları**, Cilt: 37, Sayı: 2, ss.1-17.
- KARAOĞLAN YILMAZ, FG, AVCI, U. VE YILMAZ, R. (2023). Üniversite öğrencilerinde akıllı telefon bağımlılığında yalnızlık ve saldırganlığın rolü. **Güncel Psikoloji**, Cilt: 42 Sayı:21, 17909-17917.
- KARATAŞ, B (2005), “Anne baba saldırganlığı ile lise öğrencilerinin saldırganlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi”, **Çağdaş Eğitim Dergisi**, Cilt: 30, Sayı: 317, ss.30-39.
- KARATAŞ, Z. VE YAVUZER, Y. (2016). “Lise ve üniversite öğrencileri için Kar-Ya saldırganlık ölçeği geliştirilmesi ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi”. **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 17, ss.307-321.
- KAYA, M. (1997) “Ailede Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik Ve Benlik Gelişimindeki Rolü”. **Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi** Cilt: 9, Sayı: 9 , ss.193-204.
- KIZMAZ, Z. (2013). Modernleşme ve Suç: Kuramsal Açından Bir Bakış. **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 23, Sayı: 1, ss.229-240.
- KİM, K. (2013). Association Between Internet Overuse and Aggression in Korean Adolescents. **Pediatrics International**, 55: ss.703-709.

- KİM, H.Y. (2013). Statistical notes for clinical researchers: assessing normal distribution (2) using skewness and kurtosis. **Restor Dent Endod**, Cilt: 38, Sayı: 1, Ss.52-54.
- KOH, J. B., & WONG, J. S. (2015). Survival of the fittest and the seAOiest: Evolutionary origins of adolescent bullying. *Journal of Interpersonal Violence*, Cilt:32, Sayı:17, ss.2668–2690. <https://doi.org/10.1177/0886260515593546>
- KORKMAZ, İ. (2003). **Sosyal Öğrenme Kuramı, Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**.
- KORKUT, F 1995, “Toplu iletişim araçlarındaki saldırganlığın izleyiciler üzerindeki etkisi”, **Eğitim ve Bilim Dergisi**, Cilt: 19, Sayı: 96, ss.15-22
- KÖSEOĞLU S.A. (2004), “Ebeveyn Tutumları ve Saldırganlık”, **Polis Bilimleri Dergisi**, , Cilt:6, 131-150, ss.133-140
- KUMARİ V, KUMAR P, (2018) Determinants of aggression among adolescents. *International Journal of Current Microbiology and Applied Sciences*, Cilt:7, ss.5010–5020.
- LAKHDİR MPA, ROZİ S, PEERWANİ G, NATHWAN AA. (2020) Effect of parent-child relationship on physical aggression among adolescents: Global school-based student health survey. **Health Psychology Open**. Cilt: 7, Sayı :2,. doi:[10.1177/2055102920954715](https://doi.org/10.1177/2055102920954715)
- LİN, S., LONGOBARDİ, C., GASTALDİ, F. G. M., FABRİS, M. A. (2024). Social Media Addiction and Aggressive Behaviors in Early Adolescents: The Mediating Role of Nighttime Social Media Use and Sleep Quality. **The Journal of Early Adolescence**, Cilt: 44, Sayı:1, ss.1-58.
- LÖSEL, F., & BENDER, D. (2012). Child social skills training in the prevention of antisocial development and crime. **Handbook of crime prevention**, s.s.102-129.
- MERRİN, G. J., WANG, J. H., KİEFER, S. M., JACKSON, J. L., PASCARELLA, L. A., HUCKABY, P. L.,& SMİTH, N. D. (2023). Adverse Childhood EAOperiences and Bullying During Adolescence: A Systematic Literature Review of Two Decades. **Adolescent Research Review**, ss.1-29.

- MEYSAMİE, A., GHALEHTAKİ, R., GHAZANFARİ, A. VE DANESHVARFARD, M. (2013). Prevalence and associated factors of physical, verbal and relational aggression among Iranian preschoolers. **Iranian Journal of Psychiatry** Cilt: 8, Sayı: 3, ss.138-144. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3887231/>
- MOROSCHAN, G., HURD, P. L., & NICOLADIS, E. (2009). SeAO Differences in the Use of Indirect Aggression in Adult Canadians. **Evolutionary Psychology**, Cilt: 7, Sayı: 2.
- MUJİDİN, MUJİDİN., AHMAD, MUHAMMAD, DİPONEGORO. (2022). Football Fan Aggression: The Role of Democratic Parenting and Emotion Regulation. *Jurnal psikologi Talenta*, 8(1):59-59. doi: 10.26858/talenta.v8i1.36565
- NEDELUSA P., RODİCA G.E. (2014) Social perception of aggression by high school students, **Procedia Social and Behavioral Science**, Cilt: 127 ss.464-468
- ÖZBEY, S. & ALİSİNANOĞLU, F. (2010). Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 60–72 Aylık Çocukların Problem Davranışlarının Öğretmenin Bazı Özelliklerine Göre İncelenmesi. **Education Sciences**, Cilt:5, Sayı:4, ss.2134-2149
- ÖZÇATAL, E.Ö (2011) “Ataerkillik, Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Çalışma Yaşamına Katılımı” **Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, ss.21-39
- ÖZTÜRK, H. B., ILGAR, M. Z., & ÖZTÜRK, E. E. (2014). Aile içi şiddetin akademik başarı ve saldırganlıkla ilişkisi. **İstanbul Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:5, ss.115-168.
- ÖZYÜREK, A. (2018). Anne-baba çocuk yetiştirme tutumları ve üç farklı ölçek geliştirme çalışması. **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 22, Sayı:2, ss.659-576.
- SAHRANÇ, Ü. (2010). **Temel Öğrenme Ortamları: Aile-Okul-Sınıf**, İ. Yıldırım (Ed.). Eğitim Psikolojisi içinde. Ankara: Anı Yayıncılık, ss.323-348.

- SARIER, Y. (2020). TIMSS Uygulamalarında Türkiye'nin Performansı ve Akademik Başarıyı Yordayan Değişkenler. **Temel Eğitim**, cilt:2, sayı:2, ss.6-27
- SAVCI, M. VE AYSAN, F. (2017). **Teknolojik Bağımlılıklar ve Sosyal Bağlılık: İnternet Bağımlılığı, Sosyal Medya Bağımlılığı, Dijital Oyun Bağımlılığı ve Akıllı Telefon Bağımlılığının Sosyal Bağlılığı Yordayıcı Etkisi.** *Duşunen Adam* cilt:30, ss.202-216.
- SEKULOVSKA, N., TRAJKOVSKI, D. (2023). Term Of Domestic Violence, Types Of Domestic Violence And Prevention. **Knowledge-International Journal**, Cilt:61, Sayı:1, ss.251-254.
- SCOTT, TERRANCE M., C. MİCHAEL NELSON VE CARL J. LİAUPSİN (2001) "Effective Instruction: The Forgotten Component in Preventing School Violence", **Education and Treatment of Children**. Cilt: 24, Sayı: 3, ss.309-322.
- SHARMA MK, MARİMUTHU P (2014) Prevalence and psychosocial factors of aggression among youth. **Indian Journal of Psychological Medicine** Cilt:36, Sayı:1, ss.48–53. Crossref. PubMed.
- SİDDİQUİ, S., KAZMİ, A. B., & SİDDİQUİ, U. N. (2021). Internet Addiction as a precursor for cyber and displaced aggression: A survey study on Pakistani youth. **Addicta: The Turkish Journal on Addictions**, Cilt:8, Sayı:1, ss.73-80.
- SİJTSEMA J. J., LİNDENBERG S. M., OJANEN T. A., & SALMİVALLİ C. (2020). Direct aggression and the balance between status and affection goals in adolescence. **Journal of Youth and Adolescence**, Cilt:49, Sayı:7, ss.1481–1491. <https://doi.org/10.1007/s10964-019-01166-0>
- ŞAHİN, S. VE ARAL, N. (2012). Aile içi iletişim. **Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt:1, Sayı:3, ss.55-69.
- ŞANLI, D., ÖZTÜRK, C (2015), "Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ve tutumlar üzerine kültürün etkisi", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi**, Cilt: 8, Sayı:4 ss.240-246.

- ŞENOL, D., MAZMAN, İ. (2014). Çocuğa Uygulanan Şiddet: Türkiye Özelinde Sosyolojik Bir Yaklaşım. **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Cilt:16, Sayı:26, ss.11-17.
- ÜNAL, G (2005) Aile içi şiddet **Aile ve Toplum Dergisi** Cilt:2, Sayı:9, ss.18-20
- THOMAS, S. P., VE SMITH, H. (2004). School connectedness, anger behaviors, and relationships of violent and nonviolent American youth. **Perspectives In Psychiatric Care**. Cilt :40, sayı:4, ss.135-147.
- TUTGUN-ÜNAL, A. (2019). İletişim Fakültesi Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılığının İncelenmesi: Üsküdar Üniversitesi Örneği. **Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi** Cilt:2, Sayı:2, ss.49-80.
- ULUDAĞLI, N.L., (2017) Baba Katılımında Etkili Faktörler ve Baba Katılımının Baba, Anne ve Çocuk Açısından Yararları ,**Türk Psikoloji Yazıları**, Cilt: 20, Sayı: 39, ss.70-88
- VAHİP, I. (2002). Evdeki şiddet ve gelişimsel boyutu: Farklı bir açıdan bakış. **Türk psikiyatri dergisi**, Cilt: 13, Sayı: 4, ss.312-319.
- VAİLLANCOURT, T. (2013). Do human females use indirect aggression as an intrasexual competition strategy? **Philosophical Transactions of the Royal Society B, Biological Sciences**. Cilt:368, 20130080.
- YAVUZER, Y, ÜRE, Ö (2010) Saldırganlığı Önlemeye Yönelik Psiko-Eğitim Programının Lise Öğrencilerindeki Saldırganlığı Azaltmaya Etkisi. **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:24, ss.389-405
- YAVUZER, Y. (2011) Okullarda Saldırganlık/Şiddet: Okul ve Öğretmenle İlgili Risk Faktörleri ve Önleme Stratejileri, **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı: 192 ss.43-61
- YAVUZER, Y, GÜNDOĞDU, R, DİKİCİ, A. (2009) Bir Türk şehrinde öğretmenlerin okul şiddeti algısı, **Journal of School Violence**, Cilt:8, Sayı:1, ss.29-41
- YILDIRIM, İ. VE KIZMAZ, Z. (2018) “Ortaöğretim Öğrencilerine Yönelik Aile İçi Şiddet Ölçeği”. **e-Şarkiyat İlimi Araştırmalar Dergisi**, Ağustos-2018 Cilt:10 Sayı:3 ss.21

- YILDIRIM, O. VE KUMCAĞIZ, H. (2022). Psikodinamik Yaklaşımına Göre İnsan Davranışının İncelenmesi, **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 40, ss.103-132
- YILDIZ, İ. (2020) Psikanalitik Yaklaşım Çerçevesinde Nevrotik İhtiyaçlar Çözümlemesi: Kayıp Kız Filmi, **Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:8, Sayı: 3, ss.977–987
- YOUNG, K. (2004). Internet addiction: A new clinical phenomenon and its consequences. **American Behavioral Scientist**, Cilt:4, Sayı:8, ss.402–415.
- YÖNET, E., ÇALIK, F., YAŞARTÜRK, F., ÇİMEN, K. (2016). Lise Öğrencilerinin Rekreatif Etkinliklere Katılımları ile Saldırganlık-Şiddet Eğilimlerinin İncelenmesi. **International Journal of Sport Culture and Science**, Cilt: 4, Sayı: 1, ss.368-382.
- WAYNE A. WARBURTON, CRAIG A. ANDERSON (2015) Aggression, **Social Psychology of, International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences** Sayı:2, ss.373-380, <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.24002-6>.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- URL-1 “Türk Dil Kurumu Sözlüğü “Erişim Tarihi: 01 Nisan 2023, <https://sozluk.gov.tr/>
- URL-2 UNICEF Dünya Çocuklarının Durumu (2017) Erişim Tarihi: 01 Nisan 2023, <https://www.unicefturk.org/yazi/unicef-raporlari>”,
- URL-3 “Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi” <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- URL-4 “Dünyadaki gençlerin yarısı okulda ve okul çevresinde akran şiddetine maruz kalıyor” Erişim Tarihi: 01.10.2023 <https://www.unicef.org/turkiye/basin-bultenleri/unicef-dunyadaki-genclerin-yarisi-okulda-ve-okul-cevresinde-akran-siddetine-maruz>

- URL-5 “Türkiye’de Çocuğa Karşı Şiddet Durum Raporu-2017” Erişim Tarihi: 11 Kasım 2023,
<http://www.cocugasiddetionluyoruz.net/storage/app/uploads/public/5cd/854/ace/5cd854acef9ac406674473.pdf>
- URL-6 Kocaeli İl Milli Eğitim Müdürlüğü Eğitim Ortamında Şiddeti Önleme Eğitimleri” Erişim Tarihi: 09 Mayıs 2023
https://sarimeseilkokulu.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/41/13/969122/dosyalar/2020_12/02004142_siddeti_onleme_egitimi_ogretmen_sunumu.pdf
- URL-7 “OECD Verileri, Kadınlara Karşı Şiddet “ Erişim Tarihi: 14.08.2023,
<https://data.oecd.org/inequality/violence-against-women.htm>
- URL-8 “UNFPA Aile İçi Şiddetle Mücadele İçin El Kitabı” Erişme Tarihi: 02.11.2023,
<https://turkiye.unfpa.org/tr/publications/aile-ici-siddetle-mucadele-el-kitabi>
- URL-9, “Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı” Erişim Tarihi: 30.07.2023,
<https://morcati.org.tr/siddet-bicimleri/>

TEZLER

- AĞLAMAZ, T (2006) “Lise öğrencilerinin saldırganlık puanlarının kendini açma davranışı, okul türü, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba öğrenim düzeyi ve ailenin aylık gelir düzeyi açısından incelenmesi” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- AKTAŞ, A. Ö. (2012). “Annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- BALKAYA ÇETİN, A. (2014). “Ergenlerin internet ve problemlerli internet kullanım davranışlarının bazı psiko-sosyal özellikler açısından incelenmesi” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- BAŞ, L. (2010). “Öğretmen adaylarının saldırganlık ve umutsuzluk düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi” Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- BAŞARAN, C. (2008) “Çeşitli tür liselerde öğrenim gören öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi Yüksek Lisans Tezi”, Sakarya: Sakarya Üniversitesi
- BAYGÖL, E. (1997), “Ergenin Öfke Tepkilerinin İncelenmesi,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- BİLGİÇ, H (2020) Mardin İli Lise Öğrencilerinin Spor Yapma Durumları ve Bazı Demografik Özelliklerine Göre Saldırganlık ve Sosyalleşme Düzeylerinin İncelenmesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uşak
- ÇELİK, H. (2006). “Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin saldırganlık tepkileri bağlanma tarzları ve kişilerarası şemalarının incelenmesi” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- DEMİR, M. (2018). “10-12 yaş arasındaki çocukların evlilik çatışması algısı, saldırganlık ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi” (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- ERDEN, N. K. (2007). Abant İzzet Baysal Üniversitesi öğretmenlik bölümleri birinci öğretim son sınıf öğrencilerinin saldırganlık türleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- ERDİNÇ, A (2021) “Ergenlerin sosyal medya tutumlarının derse katılım, ders çalışmaya motive olma ve saldırganlık açısından incelenmesi” Yüksek Lisans Tezi. İstanbul, Sebahattin Zaim Üniversitesi
- ERKİNER, D. (2012). Lise 1. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile aile işlevleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- EROĞLU, S. E. (2009). “Saldırganlık davranışının boyutları ve ilişkili olduğu faktörler: Lise ve üniversite öğrencileri üzerine karşılaştırmalı bir çalışma” (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- ESTERAİCH, J. (2014). Parenting profiles: using a person-centered approach to examine patterns of parenting in early head start parents. Unpublished MS thesis. University of Nebraska
- GÖKBÜZOĞLU, B. (2008). Ergenlerin saldırganlık düzeyleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- GÜLTEKİN, F (2008) “Saldırganlık ve Öfkeyi Azaltma Programının İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Saldırganlık ve Öfke Düzeyleri Üzerindeki, Etkisi” (Doktora Tezi) Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- GÜNAY, G. (2011). “Şiddet İçerikli Online Bilgisayar Oyunlarının İlköğretim Öğrencilerinden Saldırganlık Tepkileri Üzerindeki Etkisi.” (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- GÜRİSOY, E. C. (2010). Ergenlerde sosyo demografik özellikler ve algılanan sosyal destek ile akran zorbalığına maruz kalmanın incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- HATUNOĞLU, A. (1994), “Ana Baba Tutumları ile Saldırganlık Arasındaki İlişkiler”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- İŞİK, M. (2007). “Anasınıfına devam eden beş-altı yaş çocuklarına sosyal uyum ve beceri ölçeğinin uyarlanması ve uygulanması” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İKİZ, S. (2015). “Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Fiziksel ve İlişkisel Saldırganlığın Ebeveyn Tutumları Açısından İncelenmesi” (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- KÖKSAL, F. (1991). Denetim odağı ile saldırganlık arasındaki ilişkiler. Erzurum: Yayınlanmamış doktora tezi.
- KURTYILMAZ Y. (2011). “Üniversite öğrencilerinin ilişkisel saldırganlık ile benlik saygısı, sosyal bağlılık ve sosyal kaygı düzeyleri arasındaki

ilişkiler “(Doktora tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir

KUTAY, N. (2007) Abant İzzet Baysal Üniversitesi öğretmenlik bölümleri birinci öğretim son sınıf öğrencilerinin saldırganlık türleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu

MCNAMARA, C. (2018). A Quantitative Examination of Social Media Effects on Teens and Young Adults. (Unpublished Doctoral Dissertation). California Southern University.

ÖZ, E. S. (2007). İlköğretim I. kademe 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi, İzmir

ÖZCAN, O. (2018). “Çocuklarda sosyal uyum ve uyumsuzluğun yordayıcıları: Saldırganlık ve ebeveyn öfkesi “(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur

ÖZGENEL, M., CANPOLAT, Ö. VE EKŞİ, H. (2019). “Ergenler için Sosyal Medya Bağımlılığı Tezi, İstanbul Üniversitesi.

ÖZKAN, Ö. (2014). “Ergenlerde Anne Baba Tutumu ile Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu

SARI, E. (2007). “Anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

SCHARF, C. (2000), “Gender Differences In Adolescent Aggression: An Analysis Of Instrumentality v Expressiveness”, Michigan University Department Of Clinical Psychology, Michigan.

SUKUT, Ö. (2009). Lise Öğrencilerinde Akran istismarı, Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

SOLAK, N. (2011). “Spor Yapan ve Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişkinin

İncelenmesi (Çorum İli Örneği).” (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).
Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

- ŞAHİN, Z. (2018). Aile içi şiddet maduru olan kadınlarda kendilik algısı, psikopatoloji ve bilişsel duygu düzenleme stratejileri. İstanbul: Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- UÇAR, E (2017) “Okul Öncesi Dönem (48 - 72 Ay) Çocuklarında İlişkisel Ve Fiziksel Saldırganlığın Mizaç Ve Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- TURNER, S. A. (2007). “Reality Television and Relational Aggression”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Pennsylvania.
- TURNALAR KURTARAN, G. (2008). “İnternet bağımlılığını yordayan değişkenlerin incelenmesi” Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- YALÇIN, F. (2015). “Çeşitli parametrelerde orta öğretim öğrencilerinin saldırganlık ve şiddet eğilim düzeylerinin belirlenmesi (Aydın ili İncirliova ilçesi örneği)” (Yüksek “Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- YILMAZ, İ. (2008) Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çok boyutlu olarak incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- YILMAZ ÖZKAN, Y. (2008). Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet: Muğla/Milas Uğurlu Özbilim Dershanesi OKS Öğrencileri Örneği. (Yüksek lisans tez), Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- ZORBAZ, O. (2013). “Lise öğrencilerinin problemleri internet kullanımının sosyal kaygı ve akran ilişkileri açısından incelenmesi.” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

EKLER

Ek 1- Etik Kurul Raporu

Ek 2- Kişisel Bilgi Formu

Ek 3- Kay-Ra Saldırganlık Ölçeği

Ek 4- Ortaöğretim Öğrencilerine Yönelik Aile İçi Şiddet Ölçeği

Ek 5- Ergenler İçin Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (ESMBÖ)

Ek 1- Etik Kurul Raporu

Evrak Tarih ve Sayısı: 15.11.2023-102772

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı :E-88083623-020-102772
Konu :Etik Onayı Hk.

15.11.2023

Sayın Esmâ BOLAT

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Etik Komisyonu'nun 31.10.2023 tarihli ve 2023/11 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur. Bilgilerinize rica ederim

Dr.Öğr.Üyesi Alper FİDAN
Müdür Yardımcısı

Ek 2- Kişisel Bilgi Formu

AÇIKLAMA

Sevgili öğrenciler, kız mesleki teknik lisesi öğrencileri ile ilgili yapılacak bir araştırma çalışmasında kullanılmak üzere kişisel bilgi formundaki bilgilere ihtiyaç duyulmaktadır. Paylaşılan bilgiler tamamen araştırmacıda kalacaktır. “Kişisel Bilgi Formu” sizlerin bazı niteliklerinize ilişkin bilgileri içeren altı sorudan oluşmaktadır. Bu ankette size uygun olan kutucuklardan birini çarpı (X) şeklinde işaretlemeniz istenmektedir. Katılımınız için çok teşekkür ederim.

Esmâ BOLAT

İstanbul Aydın Üniversitesi Lisans Üstü
Eğitim Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik
Danışmanlık Programı Yüksek Lisans
Öğrencisi (esmabolat@stu.aydin.edu.tr)

Adı Soyadı	
Okul No	
Cinsiyeti	☐ Kız ☐ Erkek
Yaş	
Sınıf	☐ 9'uncu sınıf ☐ 10'uncu sınıf ☐ 11'inci sınıf ☐ 12'inci sınıf
Babanın eğitim durumu	☐ Okuryazar değil ☐ Okuryazar ☐ İlkokul ☐ İlköğretim ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Lisans üstü

Ek 3- KAY-RA Saldırganlık Ölçeği

Madde ve sıra no	Maddeler	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Sık sık	Her zaman
1	Birisine kızdığım da ona kolaylıkla vurabilirim					
2	Kızdığım kişileri tekmeleyebilirim					
3	Bazı insanları yumruklayıp yere sermek isterim					
4	Sorun çözmenin tek yolu kavga etmektir					
5	Birisi bana vurduğunda ben de ona vurmaktan çekinmem					
6	Haksızlıkla karşılaştığımda şiddete başvururum					
7	Elime geçeni fırlatıp atacak kadar sınırlenebilirim					
8	Sınırlendiğimde kapı, cam ya da duvarı tekmelerim					
9	Birisi ile kolaylıkla ağız dalaşına girebilirim.					
10	Tartışmada alttan almayı hep son sözü söyleyen ben olurum					
11	Kendi fikirlerimi karşıdakine tartışarak kabul ettirmeye çalışırım.					
12	İnsanlarla kolaylıkla görüş ayrılığına düşerim					
13	Öfkeli olduğumda ağzıma geleni söylerim					
14	Öfkeli bir yapım vardır					
15	Önüme gelene çatacak kadar öfkelenirim					
16	Aniden parlarım					
17	İnsanların arkamdan benimle ilgili kötü konuşmalarını düşünürüm					
18	İnsanlar bana iyi davranırsa mutlaka bir çıkarları vardır					
19	İnsanlar konusunda şüphe içerisindeyim					
20	Herhangi bir yarışta kazanamadığımda hakkımın yenildiğini düşünürüm					
21	İnsanların acımasız olduğunu düşünürüm					
22	Bu dünyada yaşamın tek yolu acımasız olmaktır					
23	İnsanların benimle alay ettiklerini düşünürüm					

Ek 4- Ortaöğretim Öğrencilerine Yönelik Aile İçi Şiddet Ölçeği

	Her zaman	Genellikle	Bazen	Nadiren	Hiçbir Zaman
Fiziksel Şiddet	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
1. Evimizde çocuklar birbirlerine fiziksel şiddet (tekme, tokat, saç çekme, bir şey fırlatma vb.) uygular.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
2. Evde annem ile çocuklar arasında fiziksel şiddet yaşanır.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
3. Evde babam ile çocuklar arasında fiziksel şiddet yaşanır.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
4. Evde annem ile babam arasında fiziksel şiddet yaşanır.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
5. Ailem, yanlış bir davranışımı gördüğünde beni fiziksel şiddetle cezalandırır.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
6. Eve geç gittiğim için ailede dayak yediğim oldu.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
7. Ailem, fiziksel şiddet kullanarak üzerimde baskı kurmaya çalışır.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
8. Ailemdeki bireyler kırdıklarında birbirlerine bir şeyler fırlatırlar.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
9. Derse çalışmadığım için fiziksel şiddete maruz kalırım.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
Sözel (Psikolojik) Şiddet					
10. Evimizde başkalarının çocuklarıyla kıyaslama yapılır.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
11. Evimizde bireyler arasında "alaya alma" durumları görülür.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
12. Benim kimlerle arkadaş olacağıma sadece ailem karar verir.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
13. Aile fertleri birbirleriyle uzun süre küs kalırlar.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
14. Ailemde erkek ve kız çocukları arasında ayrımcılık yapılır.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
15. Ailemin okuduğum okulu tercih etmemde isteğim dışında müdahalesi oldu.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
16. Ailemde bireyler arasında küfürlü konuşmalar olur.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
17. Ailemde bireyler birbirlerine üstünlük kurmak için birbirlerini tehdit eder.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
18. Okul başarısızlığım yüzüme vurulur.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
19. Ailemde bireyler birbirlerine lakap takarlar.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
20. Evdeki bireyler isteklerini birbirlerine bağırarak kabul ettirirler.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
21. Ailemde bireyler arasında kavgaya varan sert tartışmalar olur.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
22. Ailemizde bireylerin kılık kıyafetine karışılır.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
Ekonomik Şiddet					
23. Aile bütçesine katkı için istemediğim halde zorla bir işte çalıştırıldığım oldu.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
24. İhtiyacım olduğunda ailemden para istemekten korkarım	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
25. Ailemin durumu iyi olsa bile bana yeterince harçlık vermez.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
26. Ailem benim harçlığımı nereye harcadığımı sıkı bir şekilde denetler.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
27. Ailemizde harcama yapılmasın diye aile bireyelerine para verilmez.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
28. Aile bireyelerinin kazandıkları paralara aile reisi tarafından el konulur.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)

Ek 5- Ergenler İçin Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (ESMBÖ)

Açıklama; Saygıdeğer katılımcı, aşağıda verilen ifadeleri <i>son 1 yıldaki sosyal medya (MySpace, Facebook, Bebo, LinkedIn, Tumblr, Bloglar, Instagram, WhatsApp, Viber, Line, Tango, Snapchat, Wikipedia, Podcast Apple iTunes, Forumlar, YouTube, Twitter, vb.) kullanımınızı düşünerek işaretleyiniz.</i>		Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen/ara sıra	Çoğunlukla	Her zaman
		1	2	3	4	5
1	Sosyal medyayı kullanmadığımda sinirli, endişeli veya üzgün olurum.					
2	Aklımda sürekli sosyal medya yaptığım veya yapacağım etkinlikler vardır.					
3	Sosyal medyayı çok kullandığım için sinema, tiyatro, müzik, spor gibi diğer etkinliklere veya hobilerime zamanım kalmıyor.					
4	Sosyal medyada gezinirken “biraz daha” diyerek süreyi uzatırım.					
5	Sosyal medya iş, okul veya aile hayatımı olumsuz etkilemesine rağmen sosyal medyayı kullanmaya devam ediyorum.					
6	Sosyal medya kullanımımı kontrol etmeye, azaltmaya veya durdurmaya çalışırken zorlanıyorum.					
7	Kendimi mutlu hissetmek için sosyal medyayı daha fazla kullanırım.					
8	Sosyal medyada harcadığım zaman miktarını ailemden veya çevremdeki insanlardan gizlerim.					
9	Sosyal medyada harcadığım süre yüzünden insanlarla (aile, arkadaş ve sosyal çevre) ilişkilerimde ciddi çatışmalar yaşarım.					

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Esmâ BOLAT

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: :2000, T.C. Cumhuriyet Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü

Yüksek Lisans: İstanbul Aydın Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Ana Bilim Dalı, 2022-2024.

Sertifikalar

Fatih Projesi Etkileşimli Sınıf Yönetimi Sertifikası

Çalışanların Temel İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi Sertifikası

Öğretmenlik Uygulaması Danışmanlığı Eğitimi Sertifikası

İlk Yardım Eğitimi Sertifikası

İş Deneyimi

Milli Eğitim Bakanlığı 2002-Devam